

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΛΑΜΠΡΟΣ Α.Μ. 11191

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑ.....	5
1.1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ.....	5
1.1.2 ΚΑΘΑΡΟ ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΧΡΕΟΣ.....	5
1.1.3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ.....	6
1.1.4 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ.....	7
1.1.5 ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΧΡΕΟΣ.....	7
1.1.6 ΑΠΕΧΘΕΣ ΧΡΕΟΣ.....	8
1.1.7 ΣΧΕΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΕΛΛΕΙΜΑΤΟΣ.....	8
1.2 ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ.....	9
1.3 ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΧΡΕΟΥΣ.....	11
1.4 CREDIT DEFAULT SWAPS (SDS).....	12
1.5 ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1 Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	16
2.2 ΤΟ ΚΟΥΡΕΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ (PSI).....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
3.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ.....	21
3.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ.....	28
3.2.1 ΜΝΗΜΟΝΙΟ 1.....	28
3.2.2 ΜΝΗΜΟΝΙΟ 2.....	29
3.2.3 ΜΝΗΜΟΝΙΟ 3.....	31
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	32

«Το δημόσιο χρέος γίνεται ένας από τους πιο δραστικούς μοχλούς της πρωταρχικής συσσώρευσης. Σαν με μαγικό ραβδί προικίζει το μη παραγωγικό χρήμα με παραγωγική δύναμη και το μετατρέπει έτσι σε κεφάλαιο.»

Κ. Μάρξ, «Κεφάλαιο», Τόμος Ι, σ. 779-781, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, 1978

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τις διαστάσεις που έχει πάρει η παγκοσμιοποίηση στην οικονομία δημιουργήθηκε ένα πλέγμα αλληλεπιδράσεων των οικονομιών όπου οι τριγμοί ακόμα και σε μια μικρή χώρα με ασήμαντη, σε παγκόσμιο επίπεδο, οικονομία μπορούν να επηρεάσουν ισχυρές οικονομίες και να προκαλέσουν ένα ντόμινο αναταράξεων με απρόβλεπτες συνέπειες. Η πρόσφατη οικονομική κρίση προκάλεσε ζημιά στα δημόσια οικονομικά πολλών κρατών σε όλο τον κόσμο. Το τραπεζικό σύστημα βρέθηκε στα πρόθυρα της κατάρρευσης και χρειάστηκε οι κυβερνήσεις να διαθέσουν τεράστια ποσά ώστε να αποφύγουν το ενδεχόμενο αυτό το οποίο θα επέφερε χάος στην παγκόσμια οικονομία. Τα χρήματα τα οποία δόθηκαν στις τράπεζες προστέθηκαν στο δημόσιο χρέος των κρατών πολλά εκ των οποίων είχαν ήδη υψηλούς δείκτες χρέους και έτσι γεννήθηκε η ανάγκη λήψης μέτρων για τη μείωσή τους σε επίπεδα τα οποία δε θα δημιουργούσαν πρόβλημα βιωσιμότητας των οικονομιών τους. Οι μεγάλες οικονομίες ξεπέρασαν σχετικά γρήγορα την κρίση χρέους και επέστρεψαν σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης ενώ αντίθετα ποιο ευάλωτες οικονομίες και κυρίως αυτές της νότιας Ευρώπης συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να προσπαθούν να ξεφύγουν από το φαύλο κύκλο της ύφεσης και να αρχίσουν να ανακάμπτουν.

Τα τελευταία χρόνια ο όρος δημόσιο χρέος μπήκε στην καθημερινότητα και των Ελλήνων καθώς η παγκόσμια οικονομική κρίση έφτασε στη χώρα μας. Η Ελλάδα έχοντας δημόσιο χρέος το οποίο το 2009 άγγιξε το 115% του ΑΕΠ, την ώρα που ο μέσος όρος των κρατών μελών της ΕΕ ανερχόταν στο 73% του ΑΕΠ, ήταν ιδιαίτερα ευάλωτη στο εύθραυστο οικονομικό τοπίο. Η κρίση χρέους έκανε ποιο δύσκολο το δανεισμό καθώς η Ελλάδα υποβαθμίστηκε από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, τα επιτόκια έγιναν δυσβάσταχτα και έτσι η χώρα δε μπορούσε να αναχρηματοδοτήσει το δημόσιο χρέος της. Έτσι η τότε κυβέρνηση υπό τον φόβο της χρεωκοπίας αναγκάστηκε να προσφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το οποίο μαζί με τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. δημιούργησε ένα μηχανισμό στήριξης της Ελλάδας. Αυτό είχε σαν συνέπεια την εφαρμογή ενός πολύ σκληρού οικονομικού προγράμματος λιτότητας και περικοπών το οποίο έφερε μεγάλες αναταραχές στην ελληνική κοινωνία αλλά και μεγάλες αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό της χώρας.

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε το τι είναι το δημόσιο χρέος, πως δημιουργείται και τρόπους αντιμετώπισης αυτού. Επίσης θα επιχειρήσουμε μια αναδρομή στην πορεία του δημοσίου χρέους της Ελλάδας δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην τριετία 2009-2011 όπου ήταν χρόνια απότομων αλλαγών οι οποίες

αποσκοπούσαν στην ανασύνταξη της ελληνικής οικονομίας έτσι ώστε να μπορέσει να σταθεί και πάλι στα πόδια της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑ¹

Όλοι έχουμε ακούσει τους όρους δημόσιο χρέος, έλλειμμα, δημοσιονομικό έλλειμμα ή πλεόνασμα αλλά κατά πόσο μπορούμε να καταλάβουμε τι σημαίνουν, τι συνεπάγονται για την οικονομία και σε ποια επίπεδα θεωρούνται φυσιολογικοί οι δείκτες τους. Ας δούμε αρχικά τι ορίζουμε ως δημόσιο χρέος, ποιες είναι οι διακρίσεις του και ποια η σχέση του με το έλλειμμα καθώς οι δύο έννοιες πολλές φορές συγχέονται.

1.1.1 Ορισμός

Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το σύνολο των οφειλών σε χρηματικές μονάδες του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Η έννοια ευρύτερος δημόσιος τομέας συμπεριλαμβάνει όλα τα επίπεδα δημόσιας διοίκησης ενός κράτους (κυβέρνηση, νομαρχία, δήμος κλπ) το οποίο συνεπάγεται ότι στην πραγματικότητα το δημόσιο χρέος κάθε κράτους είναι η επέκταση των προσωπικών χρεών των πολιτών του, δεδομένου ότι τα άτομα αποτελούν ροή εσόδων για την κυβέρνηση μέσω της φορολογίας. Το χρέος αυξάνεται από έτος σε έτος κατά το ποσό που ο κρατικός προϋπολογισμός παρουσιάζει έλλειμμα ή αντιστρόφως μειώνεται κατά το ποσό που παρουσιάζει πλεόνασμα.

Ο ορισμός του δημοσίου χρέους παίρνει διάφορες μορφές αναλόγως τη διάκριση του χρέους που αναφέρεται. Η βασικότερη διάκριση είναι το ακαθάριστο και το καθαρό χρέος. Επίσης το χρέος μπορεί να εκφραστεί ως εσωτερικό ή εξωτερικό και μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ χρέους με έκδοση δανείου σε εθνικό νόμισμα ή σε συνάλλαγμα. Τέλος μια πολύ σημαντική, κυρίως για τη βιωσιμότητα του χρέους, είναι η διάκριση σε καταναλωτικό και παραγωγικό χρέος ανάλογα τις ανάγκες που καλύπτει το δάνειο.

1.1.2 Καθαρό και ακαθάριστο χρέος

Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος περιλαμβάνει το σύνολο των υποχρεώσεων του δημοσίου. Η έννοιά του σχετίζεται άμεσα με το ύψος των δαπανών εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους οι οποίες κυρίως αφορούν τους τόκους και τα χρεολύσια και αποτελούν μία από τις βασικότερες πτυχές του προβλήματος του δημοσίου χρέους. Το καθαρό χρέος προκύπτει από την αφαίρεση των διαθεσίμων, των

ρευστών και καταθέσεων των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών από το ακαθάριστο χρέος.

1. Τα στοιχεία έχουν αντληθεί από το βιβλίο "Δημόσιο Χρέος & Έλλειμμα (2008), Εκδόσεις Διόνικος του Νικόλαου Η. Καραβίτη.

Σύνολο Εσόδων - Σύνολο Δαπανών = Ακαθάριστο Αποτέλεσμα

+Χρεολύσια = Καθαρό Αποτέλεσμα

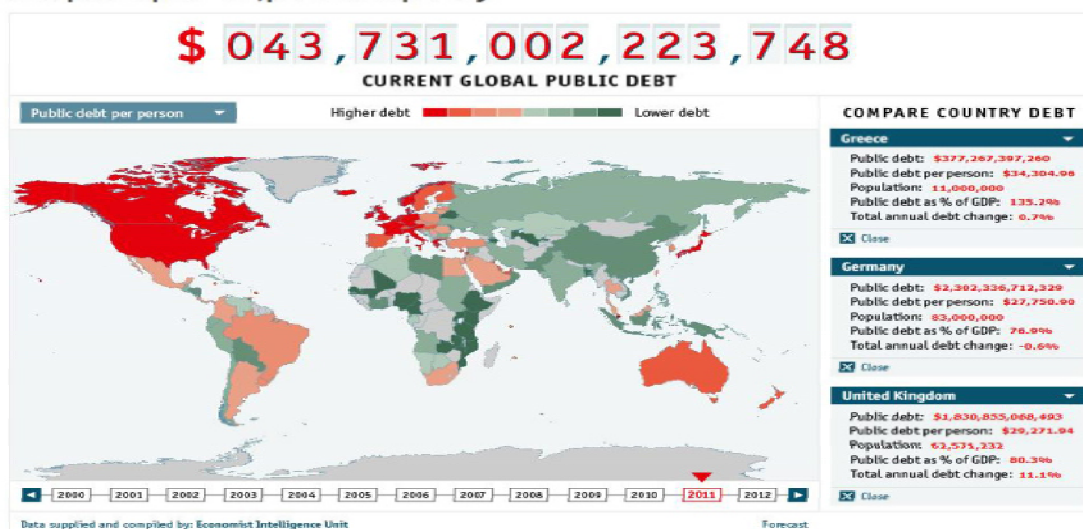
+Τόκοι = Πρωτογενές Αποτέλεσμα

1.1.3 Εσωτερικό και εσωτερικό χρέος

Ανάλογα με την προέλευσή του το χρέος διακρίνεται σε εσωτερικό, έναντι δανειστών στο εσωτερικό της χώρας, και εξωτερικό, οφειλόμενο σε ξένους δανειστές. Πολλές χώρες έχουν υψηλό εξωτερικό χρέος ωστόσο αυτές οι οποίες έχουν ισχυρή οικονομία μπορούν να διαχειριστούν το χρέος χωρίς να συντρέξει κάποιος κίνδυνος αφού είναι σε θέση να εξάγουν επιτυχώς αγαθά και υπηρεσίες έτσι ώστε να κερδηθούν τα χρήματα τα οποία απαιτούνται για να αποπληρώσει το χρέος. Αντίθετα τα έθνη τα οποία έχουν αδύναμη οικονομία δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκύπτουν από το ύψος του χρέους, καθώς λόγω αυτής της αδυναμίας δημιουργείται μια πτώση στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και έτσι τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που εξάγουν δεν επαρκούν για να καλύψουν τα δάνειά τους. Αυτό τρέφει πολλούς κινδύνους για την οικονομία τους και αν δεν προβλεφθεί νωρίς το πρόβλημα τότε το κράτος μπορεί να οδηγηθεί ακόμα και σε πτώχευση. Συνήθως το ξένο χρέος είναι σε μορφή συναλλάγματος και όλα τα ποσά που καταβάλλονται για τόκο, αμοιβές και άλλες δαπάνες είναι επίσης σε αυτό το νόμισμα.

Πίνακας 1:

Παγκόσμιο δημόσιο χρέος

πηγή: www.economist.com

1.1.4 Καταναλωτικό και παραγωγικό δημόσιο χρέος

Μια άλλη πολύ σημαντική διάκριση του χρέους είναι αυτή του καταναλωτικού και του παραγωγικού δημοσίου χρέους, που χαρακτηρίζεται ανάλογα του σκοπού κάλυψης του δανείου προκειμένου να καλυφθούν παραγωγικές ή καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο καταναλωτικός δανεισμός είναι ιδιαίτερα επιζήμιος και λίαν επικίνδυνος αφού αυξάνει το χρέος χωρίς να διευρύνει την παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας και κατ'επέκταση του εθνικού εισοδήματος. Αντίθετα το παραγωγικό δημόσιο χρέος συμβάλει στην βελτίωση της παραγωγικής δυνατότητας της οικονομίας. Το παραγωγικό δημόσιο χρέος θεωρείται αυτοεξυπηρετούμενο καθώς μέσω αυτού αυξάνεται το εθνικό εισόδημα αφού επιταχύνοντας τις επενδύσεις χρηματοδότησης από το προϊόν δανείου, παρέχεται η δυνατότητα στο Δημόσιο για εξεύρεση πρόσθετων πόρων αναγκαίων για την εξόφληση του δανείου.

1.1.5 Βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρέος

Η συγκεκριμένη διάκριση αναφέρεται στη διάρκεια αποπληρωμής του χρέους. Οι χώρες ανάλογα με τις δανειακές ανάγκες που έχουν και τους καλύτερους όρους που επιδιώκουν να πετύχουν επιλέγουν τον κατάλληλο για αυτές χρόνο δανεισμού ώστε να καταφέρουν να ανταποκριθούν εμπρόθεσμα στην αποπληρωμή. Έτσι δημιουργούνται οι παρακάτω κατηγορίες:

- Βραχυπρόθεσμο (η ημερομηνία λήξης δεν υπερβαίνει το ένα έτος)
- Μεσοπρόθεσμο (η ληπτικότητα του είναι από ένα έως δέκα έτη)

- Μακροπρόθεσμο (έχει διάρκεια μεγαλύτερη από δέκα έτη)

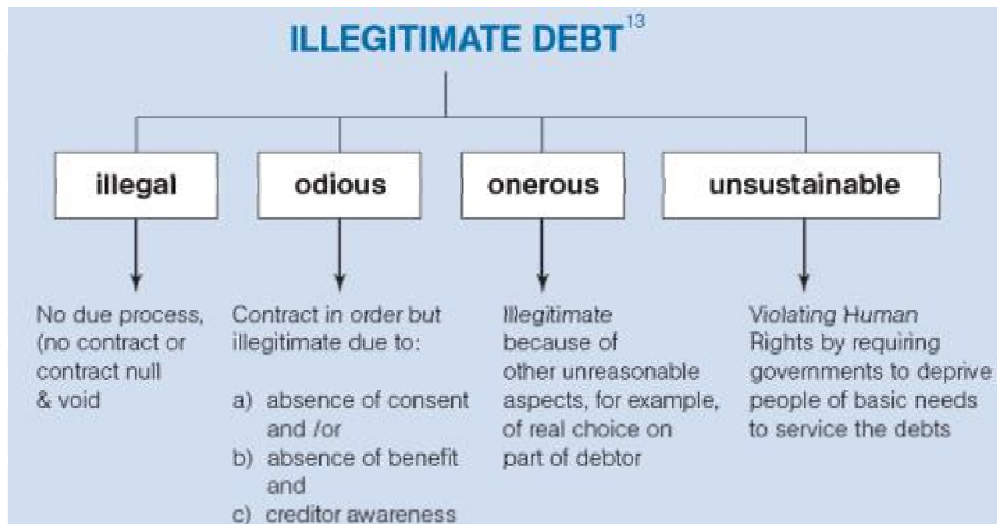
Η διάρκεια του δανεισμού εξαρτάται κυρίως από τις συνθήκες που επικρατούν στις αγορές. Ο βραχυπρόθεσμος δημόσιος δανεισμός προτιμάται όταν υπάρχουν ταμειακές δυσχέρειες στο δημόσιο τομέα κι έτσι οι δημόσιοι φορείς καταφεύγουν σε βραχυπρόθεσμο δανεισμό. Συχνά τα κράτη ανανεώνουν τα βραχυπρόθεσμα δάνεια με τη λήξη τους οπότε στην ουσία μετατρέπονται σε μακροπρόθεσμο δανεισμό. Σε περιόδους ύφεσης θεωρείται προτιμότερο για την οικονομία η έκδοση βραχυπρόθεσμων δανείων παρά μακροπρόθεσμων επειδή τα πρώτα εκδίδονται με σχετικά χαμηλότερα επιτόκια και τα κράτη έχουν την τάση να αποφεύγουν τις μεγάλης διάρκειας δεσμεύσεις. Στον μεσομακροπρόθεσμο δανεισμό καταφεύγουν τα κράτη για χρηματοδότηση δημοσίων επενδύσεων και δαπανών, έργα τα οποία είναι χρονοβόρα και έχουν μεγάλο κόστος. Στις αναπτυσσόμενες χώρες ο μακροχρόνιος δανεισμός αποτελεί βασικό μοχλό οικονομικής ανάπτυξης.

1.1.6 Απεχθές χρέος

Μετά την υπογραφή του δεύτερου μνημονίου μεταξύ Ελλάδας και τρόικας είχε γίνει μεγάλη κουβέντα αν και κατά πόσο τα δάνεια που λάμβανε η Ελλάδα ήταν απεχθή. Το 1927 ο καθηγητής Sack² διατύπωσε για πρώτη φορά την έννοια του απεχθούς χρέους. Για να θεωρηθεί ένα χρέος απεχθές πρέπει να συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις :

- Τα δάνεια να συμφωνήθηκαν χωρίς τη συγκατάθεση των πολιτών
- Τα ποσά που εισέρευσαν από τα δάνεια να σπαταλήθηκαν με τρόπο που αντιβαίνει στα συμφέροντα και τις ανάγκες του έθνους.
- Ο πιστωτής να είναι ενήμερος για αυτή την κατάσταση.

Πίνακας 2:

Πηγή: <http://bilbo.economicoutlook.net/>

1.1.7 Σχέση χρέους ελλείμματος

Πολλές φορές υπάρχει μια σύγχυση μεταξύ των εννοιών του δημοσίου χρέους και του ελλείμματος. Στην ουσία το δημόσιο χρέος είναι συσσωρευμένα ελλείμματα και αναφέρεται σε μια χρονική στιγμή ενώ το έλλειμμα αναφέρεται σε

2.Ο καθηγητής Alexander Shack ήταν Ρώσος εμπειρογνώμονας της νομολογίας και καθηγητής της ρώσικης νομοθεσίας και ειδικευόταν στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές νομοθεσίες.

μια χρονική περίοδο. Έλλειμμα είναι η διαφορά ανάμεσα στα ετήσια έσοδα του κράτους και τις δαπάνες που κάνει. Όταν οι δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα έσοδα τότε έχουμε έλλειμμα ενώ αντίστροφα όταν τα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις δαπάνες έχουμε πλεόνασμα. Όταν μια κυβέρνηση ακολουθεί πολιτικές ελλειμμάτων, ουσιαστικά δεσμεύεται ότι μελλοντικά θα παρουσιάσει πλεονασματικούς προϋπολογισμούς οι οποίοι θα αντισταθμίσουν στο μέλλον τα ελλείμματα που είχε δημιουργήσει. Φυσικά ακόμη κι αν μειώνεται το έλλειμμα εξακολουθεί να χρηματοδοτείται μέσω δημοσίου δανεισμού και να αυξάνει το χρέος μιας χώρας. Το δημόσιο χρέος σταματά να αυξάνεται μόνο όταν υπάρχει πλεόνασμα στον κρατικό προϋπολογισμό.

Όταν ένα κράτος έχει μακροχρόνια ελλείμματα το χρέος διογκώνεται με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της οικονομίας και περιορισμό της ανάπτυξης.

Πίνακας 3:

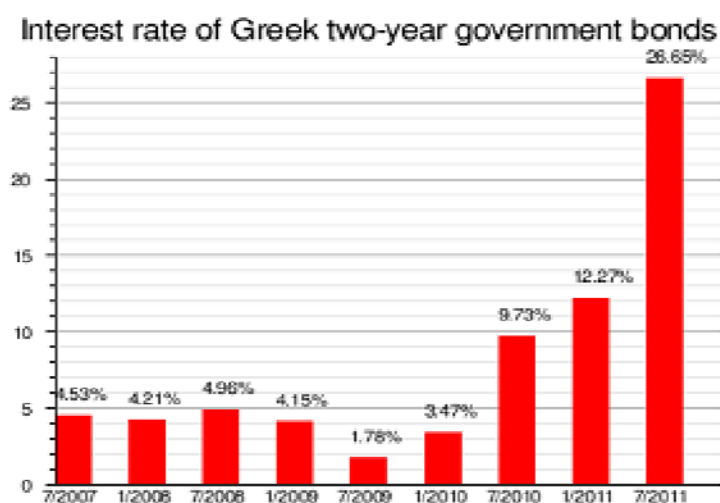
Πηγή: European Commission

1.2 ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

Οι κυβερνήσεις προκειμένου να καλύψουν το ετήσιο δημοσιονομικό έλλειμμα δανείζονται με έκδοση μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων ομολόγων του δημοσίου. Κάτοχοι των χρεογράφων είναι κυρίως χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, κράτη, υπερεθνικές οργανώσεις και σε μικρότερο βαθμό ασφαλιστικοί οργανισμοί και ιδιώτες. Κατ' ουσία ο δανεισμός με όποια μορφή κι αν αυτός εκδηλώνεται, αποτελεί μετάθεση φορολογικού βάρους από τον παρόντα χρόνο στους επόμενους ή από την παρούσα γενιά στις υπόλοιπες. Η εξήγηση που δίνεται εν τέλει για παρόμοιες ενέργειες, είναι ότι εφ' όσον μελλοντικώς αναμένεται αύξηση του ΑΕΠ, σημαίνει ότι θα διευρυνθεί ανάλογα και η φορολογική ικανότητα του πληθυσμού. Περαιτέρω όταν μία χώρα είναι λιγότερο ανεπτυγμένη ή αντιμετωπίζει προβλήματα ανεργίας χρειάζονται υψηλότερες δημόσιες δαπάνες και συνεπώς ο δανεισμός αποτελεί μονόδρομο.

Τα επιτόκια έκδοσης που εκδίδει κάθε κράτος διαφέρουν και είναι άμεσα συνδεδεμένα με την κατάσταση της οικονομίας τους. Οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης παρακολουθούν και αξιολογούν την πορεία των οικονομιών και στην ουσία μέσω της βαθμολογίας που δίνουν σε κάθε κράτος διαμορφώνουν τα επιτόκια ενώ μπορούν να δημιουργήσουν θετικό ή αρνητικό κλίμα για κάποια κράτη. Χαρακτηριστικό της δύναμης που έχουν αποκτήσει είναι ότι όταν η Ελλάδα έλαβε τα πρώτα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και πριν χρειαστεί να καταφύγει στο Δ.Ν.Τ. δέχθηκε μεγάλη επίθεση από τους οίκους αυτούς κάτι το οποίο είχε ξενίσει τους Ευρωπαίους εταίρους και όταν εκφράστηκαν παράπονα μέσω των εκπροσώπων τους ακολούθησε ελαφρά υποβάθμιση των Γαλλικών ομολόγων.

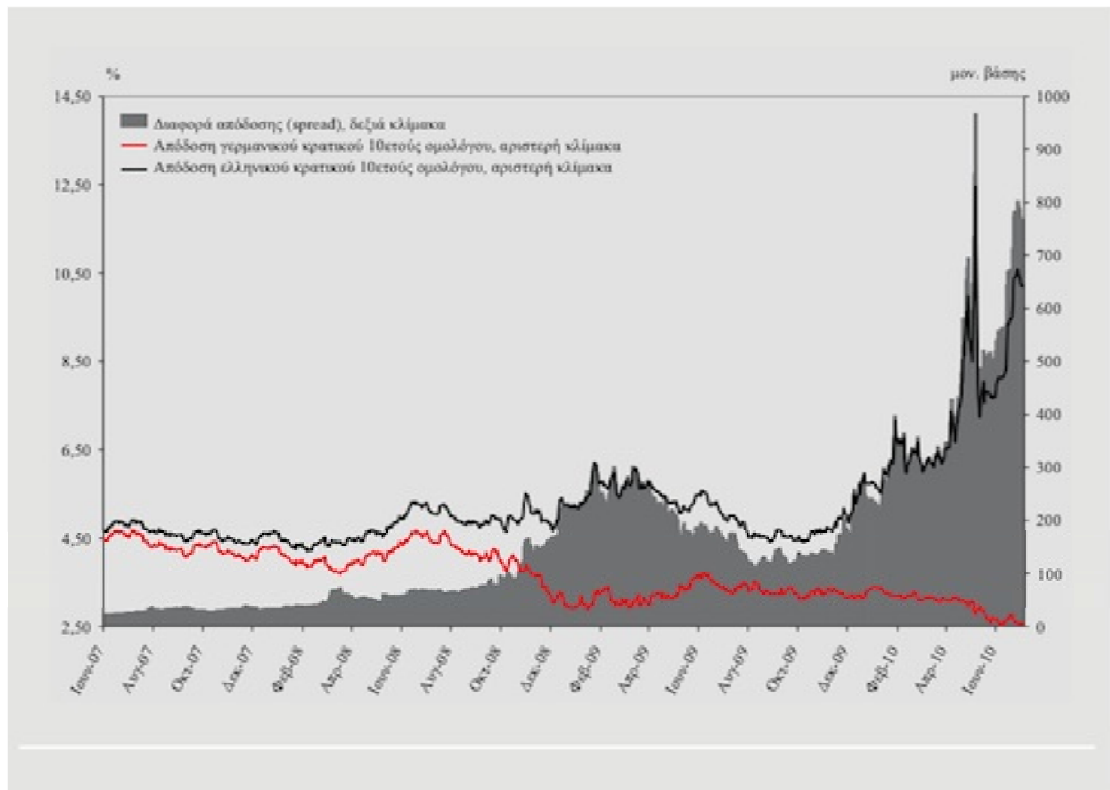
Πίνακας 4: Επιτόκια 2^{ων} ελληνικών ομολόγων

πηγή: www.hellenext.org

Είναι προφανές ότι όσο πιο ανίσχυρη είναι η οικονομία ενός κράτους τόσο μεγαλύτερα επιτόκια πληρώνει ενώ αντιθέτως οι ισχυρές οικονομίες δανείζονται φθηνά. Γίνεται συχνά λόγος για τις μονάδες spread των κρατών. Spread είναι η διαφορά των τιμών των επιτοκίων με τα οποία δανείζεται μια χώρα έναντι μιας άλλης. Η μια χώρα είναι αυτή που εξετάζουμε και η άλλη μια χώρα με σταθερή και ισχυρή οικονομία. Στην περίπτωση της Ελλάδας η σύγκριση γίνεται με τη Γερμανία, η οποία είναι η πιο σταθερή και ισχυρή οικονομία της Ευρωζώνης, και το spread διαμορφώνεται ως εξής. Εάν υποθέσουμε ότι η Γερμανία δανείζεται με 2% επιτόκιο και η Ελλάδα με 5% επιτόκιο τότε έχουμε: $5 - 2 = 3$ και το spread είναι $3 * 100 = 300$ μονάδες βάσης. Το spread εξαρτάται από τη ζήτηση που έχουν τα ομόλογα που εκδίδει μια χώρα. Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι μεγάλη ζήτηση για τα ομόλογα ενός κράτους συνεπάγεται χαμηλότερο spread ενώ αντίθετα χαμηλή ζήτηση υψηλό. Η χώρα δηλαδή από τη στιγμή που βλέπει ότι τα ομόλογά της αναγκάζεται να τα κάνει πιο ελκυστικά αυξάνοντας το επιτόκιο των ομολόγων της. Η άνοδος αυτή των επιτοκίων αυξάνει το spread και κατά συνέπεια το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους και ο ρυθμός αύξησής του. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μεταξύ τέλους του 2009 και τέλους του 2010 η διαφορά απόδοσης μεταξύ του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αυξήθηκε κατά 731 μονάδες βάσης.

Πίνακας 5:

πηγή: www.imerisia.gr

1.3 ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΧΡΕΟΥΣ

Φυσικά υπάρχουν και παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν το δημόσιο χρέος χωρίς να προέρχονται από το έλλειμμα και χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- Αγορά ή πώληση χρηματοπιστωτικών στοιχείων. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται συναλλαγές όπως η αύξηση στην κυκλοφορία χρήματος, η αγορά ή πώληση ομολόγων, μετοχών ή άλλων χρηματοπιστωτικών στοιχείων και δάνεια.
- Υποχρεώσεις που δεν εμπίπτουν στον ορισμό χρέους ΔΥΕ (πλαίσιο διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος). Περιλαμβάνονται συναλλαγές σε χρηματοοικονομικά παράγωγα και λοιπές υποχρεώσεις.

- Αποτελέσματα αποτίμησης. Πρόκειται για εκδόσεις ή εξαγορές χρέους υπέρ ή υπό το άρτιο (δηλαδή την ονομαστική αξία), καθώς και για πληρωμές τόκων και τόκων κατά ΔΥΕ³.

- Αποτελέσματα αποτίμησης. Μεταβολές στην αξία του χρέους λόγω ανατίμησης ή υποτίμησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας, ή ως αποτέλεσμα συμφωνιών ανταλλαγής (swaps). Swap ή σύμβαση ανταλλαγής αποτελεί μια συμφωνία μεταξύ δύο συμβαλλομένων για ανταλλαγή μελλοντικών χρηματοροών με τρόπο που έχουν καθορίσει μεταξύ τους. Τα χρηματικά ποσά που ανταλλάσσονται μπορεί να αναφέρονται σε διαφορετικά νομίσματα και σταθερά ποσά. Αλλιώς μπορεί ένα σταθερό ποσό να ανταλλάσσεται με ένα μεταβαλλόμενο,

αβέβαιο ποσό ή το ποσό πληρωμής στο ένα νόμισμα να είναι σταθερό ενώ το άλλο μεταβαλλόμενο. Υπάρχουν τέσσερις (4) διαφορετικές κατηγορίες swaps. Αυτές είναι οι Συμβάσεις Ανταλλαγής Επιτοκίων, Νομισμάτων, Εμπορευμάτων και Μετοχών.

- Λοιπές μεταβολές όγκου, λόγω μεταβολών ταξινόμησης ή λοιπών μεταβολών όγκου.

- Στατιστικές διαφορές. Οι στατιστικές διαφορές οφείλονται σε παράγοντες όπως η ποιότητα των στοιχείων, οι διάφοροι ετεροχρονισμοί κλπ. Υπ αυτή την έννοια είναι αποδεκτή η εμφάνισή τους, αν και θα πρέπει να μην είναι σημαντικό μέγεθος και διαχρονικά ο μέσος όρος τους να τείνει προς το μηδέν.

1.4 CREDIT DEFAULT SWAPS (CDS)

Με αφορμή την Ελληνική κρίση χρέους τα CDS βρίσκονται στο επίκεντρο των συζητήσεων παγκοσμίως για την επιβολή αυστηρότερων κανόνων εποπτικού πλαισίου στις χρηματοοικονομικές αγορές. Οι απόψεις δίστανται για το εάν πρέπει να καταργηθούν ή να θεσπιστούν αυστηρότεροι κανόνες εποπτείας της συγκεκριμένης αγοράς.

Τα CDS είναι συμβόλαια παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Άρχισαν να χρησιμοποιούνται στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και αποτελούν "ασφάλιστρα" έναντι ομολόγων που εκδίδουν είτε κράτη είτε επιχειρήσεις, τα οποία οι επενδυτές αγοράζουν για να καλυφτούν από τον κίνδυνο χρεοκοπίας του κράτους ή της επιχείρησης. Ως το 2007 η εν λόγω αγορά διογκώθηκε και η αξία των συναλλαγών (αγορές και πωλήσεις τέτοιων προϊόντων) υπολογιζόταν στα 50 τρις δολάρια. Η εν λόγω αγορά λειτουργεί χωρίς καμία εποπτεία και με ελάχιστη

3. Η ΔΥΕ (Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος) προβλέπεται από το άρθρο 104 συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Αυτό το άρθρο υποχρεώνει τα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα υπερβολικά ελλείμματα στο πλαίσιο των εθνικών προϋπολογισμών. Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το μπλογκ της Χριστίνας Ακριβοπούλου. <http://akrivoroulouchristina.wordpress.com/>

διαφάνεια. Σε περίπτωση που υπάρχει η υπόνοια ή η εκτίμηση ότι ο εκδότης του ομολόγου θα δυσκολευτεί να το αποπληρώσει, τότε η τιμή του αντίστοιχου ασφαλιστρου (CDS) ανεβαίνει.

Τα συμβόλαια CDS⁴ μπορούν να αγοραστούν από επενδυτές που κατέχουν κάποιο ομόλογο αλλά μπορούν να αγοραστούν και από επενδυτές που δεν κατέχουν κάποιο ομόλογο. Όταν ο αγοραστής δεν κατέχει ομόλογο τότε το CDS ονομάζεται "naked" και είναι αυτά τα οποία βρέθηκαν στο επίκεντρο των επικρίσεων διότι όποιος αγοράζει το ασφαλιστήριο συμβόλαιο χωρίς να κατέχει ομόλογο είναι σα να ασφαλιζεται από μία καταστροφή που δεν τον αφορά και από την οποία έτσι και συμβεί θα κερδίσει. Στην περίπτωση που μας αφορά όσοι είχαν

αγοράσει naked CDS που ασφαλίζουν τον κίνδυνο χρεοκοπίας της Ελλάδας έχουν κάθε λόγο να συντηρούν το σενάριο χρεοκοπίας για να ανεβαίνει η τιμή αυτών που κατέχουν και να τα πουλήσουν με κέρδος.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι τα naked CDS θα πρέπει να καταργηθούν ενώ άλλοι πάλι ζητούν την επιβολή ενός αυστηρότερου καθεστώτος ελέγχου προκειμένου να μπορεί να υπάρξει εποπτεία. Πάντως οι υπέρμαχοι της αγοράς CDS υποστηρίζουν ότι τα εν λόγω συμβόλαια δεν κινούν τις αγορές, απλώς ανακλούν τους φόβους των επενδυτών και τους βοηθούν να καλυφθούν έναντι μελλοντικών κινδύνων. Μάλιστα αρκετοί εκ αυτών επικαλούνται έκθεση της γερμανικής Επιτροπής Ελέγχου Κεφαλαιαγορών (Ba Fin), σύμφωνα με την οποία η επενδυτική δραστηριότητα στην αγορά CDS είχε ελάχιστες επιπτώσεις στην ελληνική κρίση.

Πίνακας 6:

Πηγή: markit.com

4. Η πληροφορία για τα συμβόλαια CDS αντλήθηκε από την ιστοσελίδα της εφημερίδας "ΤΟ ΒΗΜΑ".
<http://www.tovima.gr/finance/finance-news/article/?aid=320081>

1.5 ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Σχεδόν όλα τα κράτη του κόσμου δανείζονται είτε για δημόσιες επενδύσεις είτε για να καλύψουν δημοσιονομικά θέματα όπως η αποπληρωμή προηγούμενων δανείων και γενικά έξοδα τα οποία δεν καλύπτονται από τα έσοδα του κράτους δηλαδή παρουσιάζουν ελλειμματικούς προϋπολογισμούς.

Δεν θεωρείται υγιές για μια οικονομία να έχει μηδενικό δημόσιο χρέος και μάλιστα οι Κεϋνσιανοί οικονομολόγοι έχουν καταλήξει στα εξής συμπεράσματα⁵:

1. Ο ιδιωτικός τομέας θα καταστεί ελλειμματικός, αν ο δημόσιος τομέας αποφασίσει να είναι σταθερά πλεονασματικός, με τις ανάλογες συνέπειες στην οικονομική δραστηριότητα.(πρόβλημα Tobin)
2. Αν η αποπληρωμή του χρέους δε σταματήσει τη συσσώρευση πλεονασμάτων, τότε αυτά θα διοχετευτούν στην αγορά περιουσιακών στοιχείων του ιδιωτικού τομέα, ή για την απόσυρση χρήματος από την αγορά, θέτοντας την οικονομία σε αντιπληθωριστικό κλίμα. Αυτό με τη σειρά του, μπορεί μέσα από διάφορους μηχανισμούς να ασκήσει από αρνητικές έως καταστροφικές επιδράσεις στην οικονομική δραστηριότητα. Τέτοιες επιδράσεις μπορούν να ασκηθούν, για παράδειγμα, από τη διαμόρφωση πληθωριστικών προσδοκιών που θα οδηγήσουν τους επενδυτές στη διακράτηση χρήματος, ή από την αύξηση των πραγματικών επιτοκίων, λόγω της μη ευελιξίας των ονομαστικών επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα.(πρόβλημα Greenspan)
3. Η αγορά κεφαλαίου θα συναντήσει σοβαρά προβλήματα δεδομένου ότι ο ιδιωτικός τομέας δεν προσφέρει υποκατάστατα στο μακροχρόνια ομόλογα του δημοσίου, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν επιτόκια αναφοράς, οι επιλογές να περιοριστούν σοβαρά, τα χαρτοφυλάκια να καταστούν «εύθραυστα» και η κεφαλαιαγορά να καταστεί ποιο «ρηχή» με χαμηλότερο βαθμό ρευστότητας και μεγαλύτερες διακυμάνσεις.(πρόβλημα Minsky)
4. Ανατρέπεται η δυνατότητα προσφυγής της νομισματικής πολιτικής σε επιχειρήσεις ανοιχτής αγοράς.(πρόβλημα Paley)

Σύμφωνα με την Ε.Ε., και όπως εκφράζεται μέσω της συνθήκης του Μάαστριχ, το δημόσιο χρέος των κρατών δεν πρέπει να ξεπερνάει το 60% του Α.Ε.Π. και το ετήσιο έλλειμμα πρέπει να περιορίζεται στο 3%. Στην ουσία το μέγεθος του

5. Τα συμπεράσματα έχουν αντληθεί από το βιβλίο του Νικόλαου Η. Καραβίτη “Δημόσιο Χρεος & Έλλειμμα” (2008), Εκδόσεις Διόνικος.

δημοσίου χρέους εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως ο σκοπός για τον οποίο λαμβάνεται το δάνειο, το μέγεθος της οικονομίας κλπ.

Η αξιοπιστία, η αποτελεσματικότητα και η συνέπεια της δημοσιονομικής πολιτικής πρέπει να συνεκτιμάται με βασικές παραμέτρους όπως τα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά κάθε έθνους, την πολιτική κατάσταση, το διεθνές περιβάλλον κλπ και να αντανακλάται άμεσα στους όρους δανεισμού. Εκεί παρεμβαίνουν οι Διεθνείς Οίκοι Αξιολόγησης οι οποίοι εκδίδουν ανάλυση της οικονομικής κατάστασης των κρατών και των προοπτικών της οικονομίας αυτών και μέσω ενός point system που υιοθετεί ο κάθε Οίκος αξιολογεί και βαθμολογεί τα ομόλογα και στην ουσία διαμορφώνει τα επιτόκια.

Η οικονομική κρίση έχει εμπράκτως καταδείξει ότι η διαχρονική εξέλιξη του δημοσίου χρέους και τα συναφή θέματα της δημοσιοοικονομικής σταθερότητας συνδέονται με τη βραχυχρόνια ρευστότητα της οικονομίας και τη δυνατότητα των κυβερνήσεων να έχουν πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών τους.

Όπως είναι φυσικό μια ανεξέλεγκτη αύξηση του δημοσίου χρέους προβληματίζει τους δανειστές οι οποίοι μέσω της αύξησης των επιτοκίων θα καταστήσουν το δανεισμό δυσχερέστερο και ακριβότερο κάτι το οποίο θα αναγκάσει το δανειζόμενο κράτος να αναμορφώσει τη δημοσιονομική του πολιτική και να αντιστρέψει την πορεία των οικονομικών του.

Οι περισσότεροι μελετητές υποθέτουν ότι το χρέος θα πρέπει να αποπληρωθεί στο "τέλος του κόσμου" δηλαδή σε άπειρα χρόνια. Άρα αυτό που έχει σημασία για να συνεχίζει ένα κράτος να δανείζεται είναι η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού στην ικανότητα του κράτους να αποπληρώσει το σύνολο του χρέους, όχι εφάπαξ αλλά σύμφωνα με τη χρονική διάρθρωση που έχει.

Όπως γίνεται αντιληπτό τα κράτη πρέπει να δανείζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η εξυπηρέτηση του χρέους να εξομαλύνεται διαχρονικά όσο το δυνατό περισσότερο και να αναχρηματοδοτεί το κεφάλαιο που λήγει (δηλαδή να αναδανείζεται) αυξημένο κατά το πρωτογενές έλλειμμα ή μειωμένο κατά το πρωτογενές πλεόνασμα κάθε φορά. Η οικονομική κρίση έχει έμπρακτα καταδείξει ότι η διαχρονική εξέλιξη του δημοσίου χρέους και τα συναφή θέματα της δημοσιονομικής σταθερότητας συνδέονται με τη βραχυχρόνια ρευστότητα της οικονομίας και τη δυνατότητα των κυβερνήσεων να έχουν πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση των δανειακών τους αναγκών.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι αγοραστές του δημοσίου χρέους (δανειστές) θα εμπιστευτούν ένα κράτος αν έχει επάρκεια φορολογικών εσόδων, εάν οι δημόσιες δαπάνες βρίσκονται σε λογικά επίπεδα και η διαχείριση του χρέους δεν αποκλίνει ιδιαίτερα από τις πρακτικές της αγοράς. Σε κάθε άλλη περίπτωση οι δανειστές μέσω της αύξησης των επιτοκίων στην ουσία θα εξαναγκάσουν το δανειζόμενο κράτος να αλλάξει δημοσιονομική πολιτική και μάλιστα πολλές φορές με πολύ επιθετικές πρακτικές όπως έχουμε δει και στη χώρα μας όπου στην ουσία η διαχείριση και κατανομή των οικονομικών πόρων της χώρας έχει περάσει στα χέρια των δανειστών μας.

Πίνακας 7:

Τρόπος διαχείρισης του δημοσίου χρέους μας σήμερα:

Σε ποιούς οφείλεται:

Πηγή : www.capital.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁶

Από το 1960 μέχρι σήμερα ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα σημείωσε πολύ μεγάλη αύξηση καθώς υπερδιπλασιάστηκε και η οικονομική του δραστηριότητα έφτασε να αντιστοιχεί περίπου στο ήμισυ του ΑΕΠ. Η μεγάλη άνοδος του δημοσίου τομέα της Ελλάδας ξεκίνησε μετά τη μεταπολίτευση αφού μέχρι τότε βρισκόταν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η ζήτηση για το προϊόν του δημοσίου παρουσίασε αύξηση και προσμετρώντας και την οικονομική δραστηριότητα των δημοσίων επιχειρήσεων ,

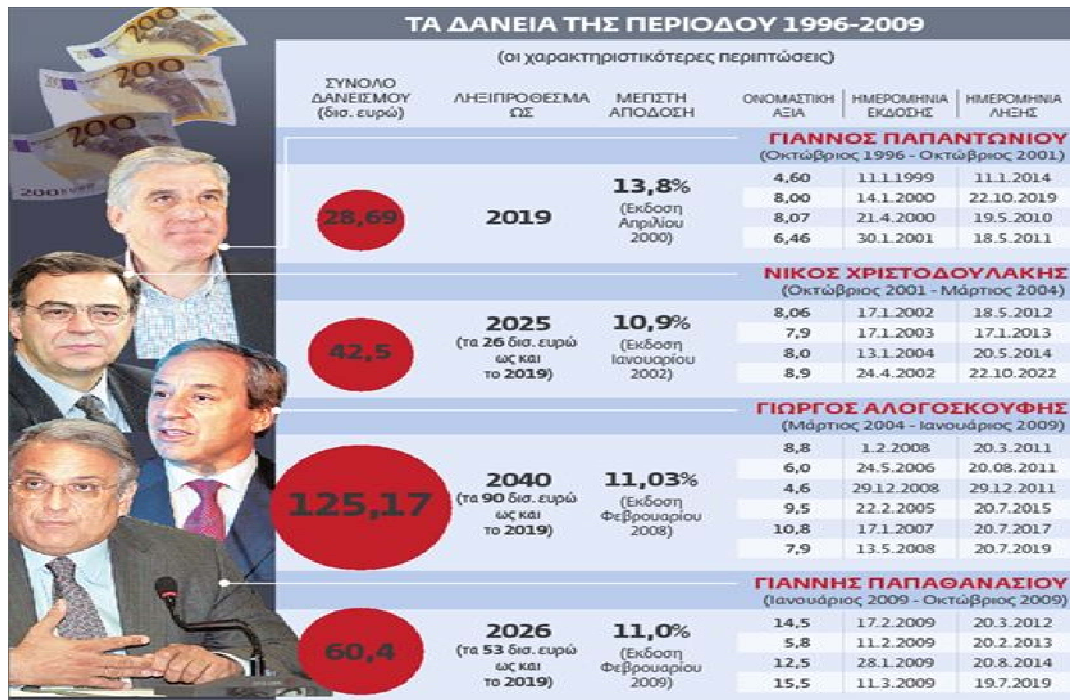
οι οποίες εθνικολογιστικά εντάσσονται στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και τις παρεμβάσεις του κράτους στην οικονομία με μέτρα ρυθμιστικού χαρακτήρα, γίνεται αντιληπτό ότι η ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το δημόσιο, κάτι που σημαίνει ότι η ανάγκη για αποτελεσματικότητα των μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής στη χώρα μας είναι υψηλής σπουδαιότητας και σημασίας.

Η περίοδος μετά το 1974 υπήρξε περίοδος μεγάλου δανεισμού για την Ελλάδα με συνέπεια τη γρήγορη διόγκωση του χρέους. Μεταξύ του 1980 και 1993 το χρέος εκτινάχθηκε από 28,6% σε 111,6% του ΑΕΠ. Ο μεγάλος στόχος τη δεκαετία του '90 ήταν η είσοδος της Ελλάδας στην Ο.Ν.Ε. και για να γίνει αυτό έπρεπε τα η χώρα να μειώσει τα ελλείμματά της και το δημόσιο χρέος της και να αρχίσει να παρουσιάζει θετικά ισοζύγια. Μετά το 1993 η οικονομία μπήκε σε ένα ποιο ομαλό δρόμο με στόχο να ικανοποιήσει τα κριτήρια σύγκλησης της συνθήκης του Μάαστριχ ώστε να καταφέρει να γίνει μέλος της νομισματικής ένωσης. Χάρη στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης και την πραγματοποίηση αποκρατικοποιήσεων το χρέος άρχισε να μειώνεται ελαφρά ως ποσοστό του ΑΕΠ και το έλλειμμα έπεσε μέχρι το 1999 κάτω από το 3% πετυχαίνοντας τελικά το στόχο της εισόδου στην ΟΝΕ. Βέβαια μεταγενέστερες μελέτες έδειξαν πως οι σχετικά υψηλές επιδόσεις που παρουσίαζε εκείνη την ελληνική οικονομία οφείλονταν σε αποκρύψεις ελλειμμάτων και δανείων, πρακτική που ονομάστηκε δημιουργική λογιστική.

Από το 1999 μέχρι το 2004 το Δημόσιο χρέος παρουσίαζε συνεχώς αύξηση, η οποία φάνταζε μέχρι ένα σημείο λογική λόγω των επενδύσεων και των έργων που έγιναν εκείνη την περίοδο για του Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, καταλήγοντας στα μέσα του ίδιου έτους στα 200,27 δισεκατομμύρια ευρώ.

6. Τα στοιχεία για τη διαδρομή του δημοσίου χρέους στην Ελλάδα έχουν αντληθεί από τις ιστοσελίδες www.bankofgreece.gr, www.statistics.gr και epp.eurostat.ec.europa.eu

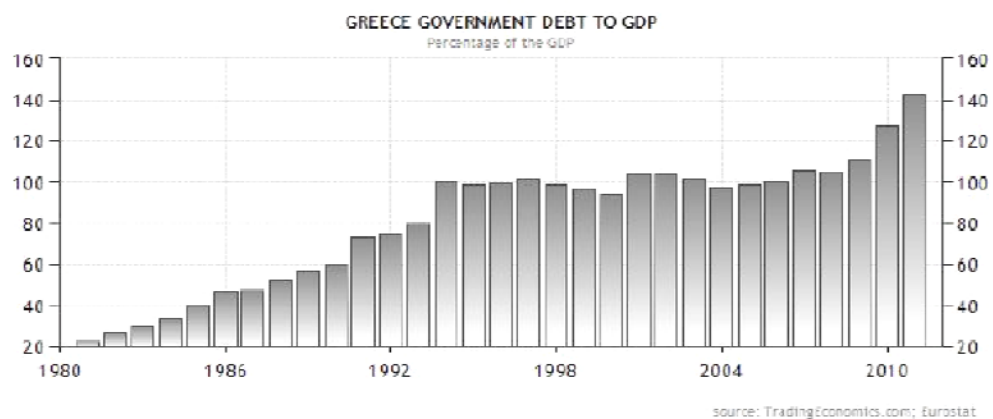
Πίνακας 8:

Πηγή: Εφημερίδα "Το Βήμα"

Από το 2004 και μετά το Δημόσιο Χρέος συνέχιζε να αυξάνεται αλλά παράλληλα αυξανόταν και το Α.Ε.Π. δημιουργώντας έτσι την ψευδαίσθηση ότι η οικονομία δεν αντιμετώπιζε πρόβλημα δημοσιονομικού χρέους αφού μέχρι και το 2008 η σχέση χρέους Α.Ε.Π. παρέμενε σε επίπεδα κάτω από 100% μέχρι το 2009 όπου το χρέος σκαρφάλωσε περίπου στο 115% του Α.Ε.Π..

Πίνακας 9:

Πηγή: Eurostat

Στα μέσα του 2010 η Eurostat προχώρησε στην αναθεώρηση το Ελληνικού ελλείμματος και χρέους για το 2009 τα οποία διαμορφώθηκαν από 13,8% σε 15,1% του Α.Ε.Π. και από 115,4% σε 127% του Α.Ε.Π. αντίστοιχα. Η αναθεώρηση αυτή

οφειλόταν στην ενσωμάτωση των ελλειμμάτων και των χρεών δημοσίων φορέων, καθώς και αυτών που αποκρύπτονταν μέσω swaps. Ως αποτέλεσμα το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έφτασε σε επίπεδο το οποίο δεν καθιστούσε το δημόσιο χρέος βιώσιμο και η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεωκοπίας και στάσεις πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου επίπτωση η οποία πιθανότατα θα έφερνε την Ελλάδα εκτός της ζώνης του ευρώ και μια ενδεχόμενη επιστροφή στη δραχμή, θα έφερνε απρόβλεπτες συνέπειες φτώχειας και χάους στην ελληνική κοινωνία και ίσως ξεκίναγε ένα ντόμινο σε όλη την Ευρώπη συμπαρασύροντας και άλλες ευάλωτες και μη οικονομίες.

Η κυβέρνηση προσπάθησε να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων λαμβάνοντας μέτρα μείωσης δαπανών, τα οποία όμως δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα. Η αλματώδης αύξηση των αποδόσεων στη δευτερογενή αγορά και η επακόλουθη άνοδος του κόστους δανεισμού σε απαγορευτικά επίπεδα για νέες ομολογιακές εκδόσεις αποτέλεσαν τις πιο σημαντικές εξελίξεις στη αγορά ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου το 2010. Οι εξελίξεις αυτές σχετίζονταν με τις συνθήκες αυξημένης αβεβαιότητας για τις προοπτικές των δημοσίων οικονομικών στην Ελλάδα, με βάση τις οποίες οι οίκοι αξιολόγησης του εξωτερικού προχώρησαν σε αλληπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας. Έτσι για να αποφευχθεί η κατάρρευση της Ελλάδας οι 15 χώρες του ευρώ σε συνεργασία με το Δ.Ν.Τ. δημιούργησε ένα μηχανισμό στήριξης με σκοπό να δανείσει στην Ελλάδα με επιτόκια στα οποία μπορούσε να ανταποκριθεί.

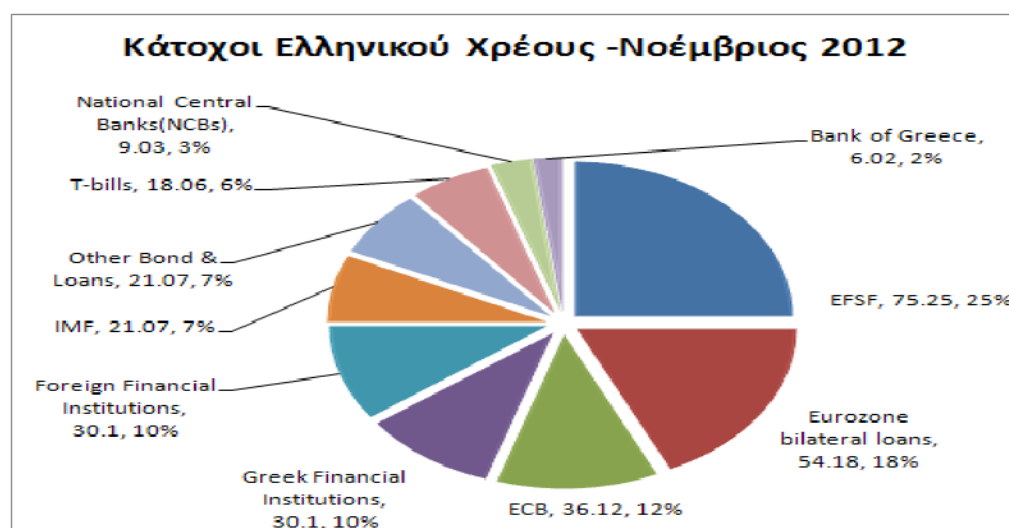
Η χρηματοδότηση από το μηχανισμό στήριξης έγινε υπό την προϋπόθεση ότι η Ελλάδα θα πάρει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, εξυγίανσης του δημοσίου τομέα και περικοπές των δημοσίων εξόδων. Για να διασφαλίσουν την ψήφιση και εφαρμογή των διαρθρωτικών αλλαγών οι δανειστές δημιούργησαν μια ομάδα, γνωστή ως Τρόικα, η οποία επιβλέπει τις αλλαγές στα δημοσιονομικά της χώρας, επιβάλλει αλλαγές και είναι αυτή που δίνει το πράσινο φως για την εκταμίευση των εκάστοτε δόσεων του δανείου που λαμβάνει η Ελλάδα.

Τα αρχικά μέτρα που λήφθηκαν δεν φάνηκε να έχουν αποτέλεσμα αφού η οικονομία της χώρας συνέχιζε να παρουσιάζει ανισορροπία και κατέγραφε αρνητικές δημοσιονομικές επιδόσεις. Ως αποτέλεσμα ήρθε η ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος το οποίο προέβλεπε μέτρα λιτότητας, περικοπές σε μισθούς συντάξεις και επιδόματα καθώς και σαρωτικές αλλαγές στο σύνολο των λειτουργιών του δημοσίου και ευρύτερου δημοσίου τομέα. Επίσης τέθηκε θέμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας μέσω των αποκρατικοποιήσεων αλλά και

“κουρέματος” του χρέους (γνωστό και ως PSI) ώστε να μπορέσει η Ελλάδα να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της.

Οι ελληνικές τράπεζες αλλά και οι περισσότεροι ασφαλιστικοί οργανισμοί είχαν επενδύσει σε Ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Έτσι μετά το κούρεμα που έγινε στην αξία των ομολόγων έχασαν μεγάλα ποσά συμβάλλοντας στη συνέχιση της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας. Οι τράπεζες σταμάτησαν να χορηγούν δάνεια με την ίδια ευκολία και έθεσαν αυστηρούς όρους με συνέπεια να μην κυκλοφορούν χρήματα στην αγορά. Όσον αφορά τους ασφαλιστικούς οργανισμούς χάνοντας σημαντικά κεφάλαια αντιμετώπισαν θέμα μακροχρόνιας βιωσιμότητας αφού εάν δεν μειώνονταν οι συντάξεις, τα εφάπαξ και δεν ανέβαιναν τα όρια συνταξιοδότησης θα έφταναν σε σημείο να μη μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Πίνακας 10:

πηγή: www.leimonis.com

2.2 ΤΟ ΚΟΥΡΕΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ (PSI)⁷

Τον Φεβρουάριο του 2012 ανακοινώθηκε η τελική συμφωνία για το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, στο πλαίσιο της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο νέο χρηματοδοτικό πακέτο της χώρας μας.

Σύμφωνα με αυτό η ονομαστική αξία του ελληνικού δημοσίου χρέους θα μειωθεί κατά 53,5%, ενώ το σύνολο των νέων τίτλων που θα δοθούν σε όλους τους τους ιδιώτες επενδυτές θα διέπεται από το αγγλικό δίκαιο.

7. Τα στοιχεία για τους όρους του PSI αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα www.tovima.gr

Κάθε κρατικό ομόλογο που βρίσκεται στην κατοχή του ιδιωτικού τομέα θα "κουρευτεί" κατά 53,5% και θα ανταλλαχθεί με τα ακόλουθα:

α) Με νέους τίτλους που θα εκδώσει το ελληνικό δημόσιο, ονομαστικής αξίας ίσης με το 31,5% των ομολόγων που ανταλλάσσονται.

β) Με διετή ομόλογα που θα εκδώσει το EFSF (European Financial Stability Facility), ονομαστικής αξίας ίσης με το 15% των τίτλων που ανταλλάσσονται.

γ) Με ομόλογα συνδεδεμένα με την πορεία του ελληνικού ΑΕΠ, τα οποία θα εκδώσει το ελληνικό δημόσιο.

Οι τίτλοι αυτοί θα προσφέρουν στους κατόχους τους από το 2015 και αργότερα ένα ποσό που θα αντιστοιχεί έως και το 1% του ονομαστικού τους ποσού, σε περίπτωση που το ονομαστικό ΑΕΠ της χώρας υπερβαίνει ένα καθορισμένο ανώτατο όριο και η πραγματική ανάπτυξη υπερβεί κάποιους καθορισμένους στόχους.

Την ημέρα διακανονισμού του PSI το ελληνικό δημόσιο παρέδωσε στους πιστωτές έντοκα γραμμάτια βραχυπρόθεσμης διάρκειας του EFSF ως αντάλλαγμα για τους μη αποπληρωθέντες τόκους έως και τις 24 Φεβρουαρίου 2012 στα ομόλογα που ανταλλάχθηκαν.

Τα επιτόκια των ομολόγων που έλαβαν οι πιστωτές στο πλαίσιο του PSI διαμορφώθηκαν ως εξής:

- Για την περίοδο από το 2013 έως το 2015 σε 2%.
- Για την περίοδο από το 2016 έως το 2020 σε 3%
- το 2021 σε 3,65%
- Για την περίοδο από το 2022 έως και το 2024 σε 4,3%

πηγή: www.defencenet.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ⁸

Στους όρους του που έθεσαν το Δ.Ν.Τ. και οι εταίροι της Ε.Ε. για να παρέχουν δάνειο στην Ελλάδα ώστε να αποφύγει την χρεωκοπία ήταν να γίνουν διαρθρωτικές αλλαγές στο δημοσιονομικό τομέα της χώρας. Αυτές οι αλλαγές νομοθετήθηκαν αλλά ακόμη και σήμερα η εφαρμογή ορισμένων δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη. Ο στόχος που είχε τεθεί ήταν η Ελλάδα να μπορέσει να επιστρέψει στις αγορές, δηλαδή να μπορεί να δανείζεται με βιώσιμα επιτόκια, το 2020.

Πολλές ρυθμίσεις στόχευαν σε νευραλγικούς τομείς της οικονομίας όπως είναι το ασφαλιστικό σύστημα, το σύστημα υγείας, οι δημόσιες επιχειρήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση. Παράλληλα, αναδιοργανώθηκε ριζικά το πλαίσιο άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής, ενισχύθηκαν οι δημοσιονομικοί θεσμοί στην κατεύθυνση της διαφάνειας και του εντατικού ελέγχου των κρατικών δαπανών, ενώ δόθηκε έμφαση και στη λειτουργία της φορολογικής διοίκησης και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Οι κυριότερες από αυτές περιγράφονται στη συνέχεια.

Πίνακας 11:

Προβλέψεις Δ.Ν.Τ για την εξέλιξη του Ελληνικού Χρέους (% του Α.Ε.Π.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Βασικό σενάριο	127%	141%	152%	158%	158%	154%
+1% ανάπτυξη	127%	139%	148%	151%	147%	140%
-1% ανάπτυξη	127%	143%	157%	166%	169%	169%

Πηγή: www.imf.org

8. Όπως αυτές παρουσιάζονται στην έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2010

Βασική ήταν η μεταρρύθμιση στην αγορά εργασίας και στις εργασιακές σχέσεις αφού στην ουσία καταργήθηκε η διαιτησία μεταξύ εργαζομένων και

εργοδοτών, μειώθηκε η αποζημίωση απόλυσης κατά 50%, περικόπηκαν οι αποδοχές των υπερωριών κατά 20%, αυξήθηκε η δοκιμαστική περίοδος νεοπλοσλαμβανόμενων από 3 σε 12 μήνες, το ποσοστό των επιτρεπόμενων απολύσεων αυξήθηκε από 2% σε 5% ανά μήνα και τέλος προωθήθηκαν μέτρα τα οποία ευνοούσαν τη μερική απασχόληση. Αποτέλεσμα αυτών των μέτρων ήταν να αυξηθεί η ανεργία από 11% το 2010 σε 27% το 2013 και παρόλο που το μέλλον διαγράφεται δυσσώινο από τους πολίτες η κυβέρνηση αισιοδοξεί πως η Ελληνική οικονομία όντας πλέον ανταγωνιστική θα προσελκύσει επενδύσεις οι οποίες θα αντιστρέψουν το αρνητικό κλίμα και θα φέρουν την οικονομία πάλι σε τροχιά ανάπτυξης.

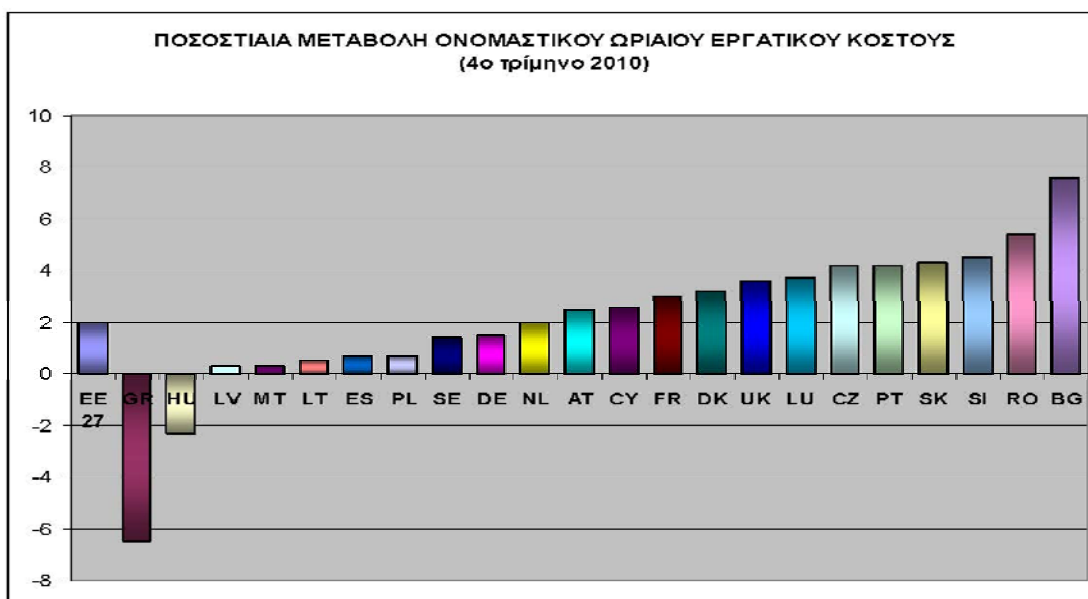
Πίνακας 12:

Δείκτης ανεργίας στην Ελλάδα μεταξύ 2010-2013

πηγή: www.tradingeconomics.com

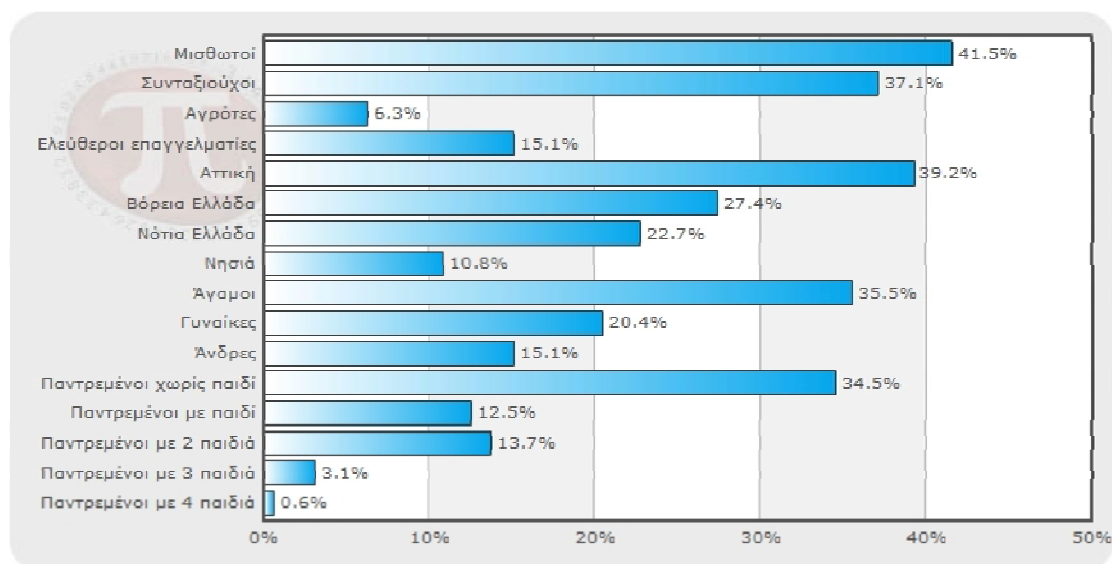
Πίνακας 13:

πηγή: Eurostat

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας είναι η φοροδιαφυγή, η οποία υπολογίζεται σε αρκετά δις ευρώ το χρόνο, και τα μέτρα που πάρθηκαν είναι η αύξηση του ελέγχου στους ελεύθερους επαγγελματίες και η αύξηση των ποινών σε όσους δήλωσαν ψευδή στοιχεία εισοδήματος και περιουσιακής κατάστασης και δείχνουν να φέρνουν αποτέλεσμα αφού ήδη η επιβολή προστίμων αυξήθηκε κατά 182% το 2010 σε σχέση με το 2009.

Πίνακας 14: Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα ανά κατηγορία

πηγή: Μελέτη καθηγητών Μ. Μатσαγκάνη και Μ. Φλεβοτόμου που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα: <http://www.3comma14.gr/pi/?survey=6514>

Πέραν αυτού το φορολογικό σύστημα της χώρας μας αναμορφώθηκε ριζικά με μέτρα τα οποία ψηφίστηκαν το 2010. Ορισμένα από αυτά, όπως οι διαδοχικές αυξήσεις στους συντελεστές του ΦΠΑ και στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης στα καύσιμα, τον καπνό και τα οινόπνευματώδη και η έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις, απέβλεπαν στην άμεση αύξηση των φορολογικών εσόδων. Επιπλέον, με τους δύο κύριους φορολογικούς νόμους θεσμοθετήθηκε πληθώρα μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα που αποσκοπούν στην αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, τη μείωση της φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης προκειμένου το φορολογικό σύστημα να καταστεί δικαιότερο, καθώς και στην ενίσχυση της φορολογικής διοίκησης. Η βασικότερη αλλαγή ήταν η καθιέρωση νέας φορολογικής κλίμακας για όλα τα εισοδήματα και ο περιορισμός της αυτοτελούς φορολόγησης εισοδημάτων. Η φορολογία γίνεται πιο προοδευτική, προστίθεται νέος συντελεστής 45% για εισοδήματα άνω των 100.000 ευρώ, ενώ το αφορολόγητο όριο των 12.000 ευρώ είναι το ίδιο για όλους τους φορολογούμενους. Επίσης για πρώτη φορά το αφορολόγητο χορηγείται υπό την προϋπόθεση ότι ο φορολογούμενος θα προσκομίσει αποδείξεις για δαπάνες αγοράς αγαθών και υπηρεσιών ανάλογα με το ύψος του εισοδήματός του. Τέλος επανήλθε η έκπτωση φόρου 1,5% για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα σε περίπτωση καταβολής του συνολικού ποσού του φόρου μέσα στην προθεσμία της πρώτης δόσης.

Άλλη μια βασική μεταρρύθμιση ήταν η ενίσχυση της δημοσιονομικής διαχείρισης μέσω της δημιουργίας ενός μητρώου ανάληψης υποχρεώσεων και εφαρμογή ανωτάτων ορίων δαπανών στα υπουργεία. Επίσης για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια άρχισαν να δημοσιεύονται στο διαδίκτυο οι αποφάσεις οι οποίες αφορούσαν δεσμεύσεις κονδυλίων της Γενικής Κυβέρνησης.

Κομβικό για την επιστροφή της Ελληνικής οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης είναι το θέμα των επενδύσεων και για αυτό ψηφίστηκαν μεταρρυθμίσεις οι οποίες διευκόλυναν πιθανούς επενδυτές. Μερικές από αυτές είναι η απλοποίηση της διαδικασίας εκκίνησης νέων επιχειρήσεων σε 1 από 19 ημέρες, απελευθερώθηκαν τα κλειστά επαγγέλματα και, ίσως το πιο σημαντικό, υιοθετήθηκε η διαδικασία “fast track” για μεγάλες επενδύσεις. Το “fast track” είναι μια διαδικασία η οποία επιταχύνει την αδειοδότηση στρατηγικών επενδύσεων που προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα ή από σύμπραξη με το δημόσιο. Η διαδικασία αναλαμβάνεται από ένα μόνο φορέα με στόχο τη γρήγορη έκδοση αδειών υλοποίησης του έργου.

Μία από τις βασικότερες απαιτήσεις των δανειστών μας ήταν να σχεδιαστεί και πραγματοποιηθεί ένα σχέδιο αποκρατικοποιήσεων. Οι αποκρατικοποιήσεις δημόσιων εταιριών συνεισφέρουν στην μείωση του δημόσιου χρέους, όπως και στην μείωση των επιδοτήσεων, λοιπών μεταβιβάσεων ή κρατικών εγγυήσεων προς τις κρατικές επιχειρήσεις. Επίσης, αποσκοπούν στην αύξηση της

αποτελεσματικότητας των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας εν γένει ενώ προσελκύει άμεσες ξένες επενδύσεις. Αυτός είναι και ο λόγος που οι Ελληνικές Αρχές έχουν δεσμευτεί να προχωρήσουν τάχιστα και αποτελεσματικά με το Σχέδιο Αποκρατικοποιήσεων, με σκοπό της είσπραξης 50 δισεκατομμύρια Ευρώ, ακόμα και αν η πώληση περιουσιακών στοιχείων υπερβαίνει τη διάρκεια του Οικονομικού Προγράμματος Προσαρμογής. Στο πλαίσιο αυτό, η Κυβέρνηση δεσμεύεται να μονώσει τις διαδικασίες αποκρατικοποίησης από πολιτικές πιέσεις.

Πίνακας 15:

πηγή: www.imerisia.gr

Τον Ιούνιο του 2010 ψηφίστηκε το πρόγραμμα “Καλλικράτης”, το οποίο αποσκοπεί στην εξοικονόμηση πόρων μέσω του περιορισμού του αριθμού των Ο.Τ.Α.(Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης) και των συνδεδόμενων με αυτούς νομικών προσώπων και αξιοποίησης των οικονομικών κλίμακας. Για την περίοδο 2011-2013 προβλεπόταν ετήσια εξοικονόμηση 500 εκατ. ευρώ. Προκειμένου να διασφαλιστεί το αποτέλεσμα αυτό, η κυβέρνηση έχει επιβάλλει νομοθετικά την απαγόρευση των ελλειμμάτων στους Ο.Τ.Α. τουλάχιστον έως το 2014.

Τον Ιούλιο του 2010 θεσμοθετήθηκε η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, με στόχο τη διασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, η οποία ποσοτικά μεταφράζεται στη συγκράτηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης στο 2,5% του Α.Ε.Π. κατά την περίοδο 2009-2060, από 12,5% του Α.Ε.Π. που υπολογίζεται ότι θα ήταν με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς. Σύμφωνα με τις πρόσφατες αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Δ.Ν.Τ., η μεταρρύθμιση κρίνεται ιδιαίτερα φιλόδοξη με βάση την αντίστοιχη διεθνή εμπειρία. Το επόμενο βήμα της μεταρρύθμισης περιλαμβάνει την αξιολόγηση της βιωσιμότητας των κυριότερων επικουρικών ταμείων.

Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση του Ιουλίου του 2010 εισήγαγε και αλλαγές στον τομέα τη υγείας, όπου η μείωση των δαπανών, η αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους και η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών απαίτησε πρόσθετες νομοθετικές παρεμβάσεις. Οι μεταρρυθμίσεις στόχευαν κυρίως στον περιορισμό της δαπάνης για τα φάρμακα και στον εξορθολογισμό του συστήματος προμηθειών. Η σχετική εξοικονόμηση των δαπανών υγείας προβλέπονταν για το 2011 στα 2,1 δις ευρώ. Όσον αφορά τις θεσμικές αλλαγές τον Αύγουστο του 2011 ιδρύθηκε ο Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας, ποιο γνωστός ως Ε.Ο.Π.Υ.Υ., στον οποίο υπάγονται όλα τα νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ., οι κλάδοι υγείας του Ι.Κ.Α., του Ο.Γ.Α. και του Οργανισμού Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), ο Οργανισμός Περίθαλψης Ασφαλισμένων Δημοσίου (ΟΠΑΔ) και ο Οίκος Ναύτου. Πρόσφατα προστέθηκαν στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και τα εναπομείναντα ασφαλιστικά ταμεία τα οποία δεν ήταν Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου. Νομοθετήθηκαν επίσης μέτρα διοικητικής φύσεως που αφορούν τη λειτουργία των νοσοκομείων και αποσκοπούν στην ενίσχυση των εσόδων τους, όπως π.χ. η καθιέρωση της ολοήμερης λειτουργίας τους. Παράλληλα αυξήθηκαν τα εξέταστρα στα τακτικά εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων και στα κέντρα υγείας του Ε.Σ.Υ. (από 3 σε 5 ευρώ). Επίσης το σύστημα οργανώθηκε μηχανογραφικά και εισήχθη διπλογραφικό λογιστικό σύστημα στα δημόσια νοσοκομεία και εφαρμόστηκε καθολικά η ηλεκτρονική συνταγογράφηση.

Σημαντικές θεσμικές παρεμβάσεις έγιναν και στις δημόσιες επιχειρήσεις (ΔΕΚΟ) οι οποίες πλέον λειτουργούν υπό αυστηρότερο πλαίσιο οικονομικής εποπτείας που συντονίζεται από τη. Ειδική Γραμματεία ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών (ΕΓΔΕΚΟ). Η ΕΓΔΕΚΟ παρακολουθεί στενά την εξέλιξη της μισθολογικής δαπάνης και την εφαρμογή της νομοθεσίας για την εισοδηματική πολιτική των ΔΕΚΟ, καθώς και την υλοποίηση της προσπάθειας για περιστολή των λειτουργικών τους δαπανών. Με σκοπό την εξυγίανση των ΔΕΚΟ έγιναν νομοθετικές παρεμβάσεις για την αναδιάρθρωση συγκοινωνιακών φορέων και συγκεκριμένα των ομίλων Ο.Σ.Ε.-ΤΡΑΙΝΟΣΕ ΚΑΙ Ο.Α.Σ.Α.. Κοινές παράμετροι των μεταρρυθμίσεων είναι η ανασυγκρότηση των ομίλων μέσω της μείωσης του μισθολογικού και λειτουργικού τους κόστους και της αύξησης των εσόδων τους, η ανάνηψη του συσσωρευμένου χρέους από το δημόσιο, η θέσπιση ανώτατων ορίων για τις κρατικές επιχορηγήσεις, οι μετατάξεις πλεονάζοντος προσωπικού, η κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων και η διαρκής παρακολούθηση των διοικήσεων. Συνολικά η εξοικονόμηση από τις ΔΕΚΟ εκτιμάται στα 500 εκατ. ευρώ για το έτος 2011. Περαιτέρω εξοικονόμηση αναμένεται από την εφαρμογή της νομοθεσίας που προβλέπει την συγχώνευση και κατάργηση υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων του δημοσίου τομέα, σύμφωνα με την οποία καταργούνται 18 δημόσιοι φορείς και συγχωνεύονται άλλοι 13 σε 5.

Το πρώτο μνημόνιο δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα καθώς η εικόνα της ελληνικής οικονομίας παρέμεινε ασθενική και βυθισμένη στην ύφεση. Με στόχο να ανατρέψουν αυτά τα δεδομένα η ελληνική κυβέρνηση υπέγραψε και δεύτερο μνημόνιο με τους δανειστές της (Δ.Ν.Τ. και Ε.Ε.).

Η υστέρηση των φορολογικών εσόδων εξακολούθησε να αποτελεί αγκάθι στα δημόσια οικονομικά της χώρας μας και έτσι δόθηκε βάση σε μέτρα τα οποία θα έλυναν τα προβλήματα του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Έτσι αποφασίστηκε η εξάλειψη των φορολογικών απαλλαγών και προνομίων. Η μείωση των φορολογικών συντελεστών και η αναθεώρηση των αντικειμενικών αξιών. Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το δημόσιο ήταν μεγάλες και ως μέτρο πίεσης για όσους χρωστούσαν επετράπη η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων και η ποινική δίωξη των όσων είχαν φορολογικές οφειλές. Για την απλοποίηση του φορολογικού συστήματος νομοθεσιάς ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων αντικαταστάθηκε με τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών. Στο στόχαστρο των αλλαγών μπήκαν και οι εφορίες και έγιναν πολλές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας τους. Η κυβέρνηση προανήγγειλε το κλείσιμο 200 εφοριών για εξοικονόμηση κόστους και για να δημιουργηθεί ένα πιο ευέλικτο σχήμα. Επίσης για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια στις τάξεις των εφοριακών ξεκίνησε η δημοσίευση στο διαδίκτυο της απόδοσης των εφοριών, ιδρύθηκε μονάδα οικονομικών επιθεωρητών για να ελέγχουν τους φοροεισπράκτορες, υιοθετήθηκε η εκ περιτροπής μετακίνηση των διευθυντών των εφοριών και καθιερώθηκε ετήσιος έλεγχος των περιουσιακών στοιχείων τουλάχιστον 200 εφοριακών. Επίσης δημιουργήθηκε σύστημα προστασίας πληροφοριοδοτών οι οποίοι αναφέρουν περιπτώσεις διαφθοράς. Απαιτήθηκε από την Τρόικα μείωση των θέσεων στον δημόσιο τομέα κατά 150.000 μέχρι το τέλος του 2015. Προς αυτή την κατεύθυνση ανακοινώθηκε από τον υπουργό οικονομικών ότι για κάθε 5 αποχωρήσεις από το δημόσιο θα γίνεται μία πρόσληψη, μειώθηκε ο αριθμός εισακτέων στις στρατιωτικές και αστυνομικές ακαδημίες και 15.000 άτομα πλεονάζοντος προσωπικού προβλέφθηκε να μετατεθούν σε καθεστώς εργασιακής εφεδρείας.

Μεγάλες αλλαγές υιοθετήθηκαν τόσο στους μισθούς τόσο και στις διατάξεις οι οποίες αφορούν τις εργασιακές σχέσεις γενικότερα. Οι ελάχιστοι μισθοί που ορίζονταν από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας μειώθηκαν κατά 22% ενώ για τους νέους, ηλικίας κάτω των 25 χρονών, η μείωση θα είναι 32%. Αναστέλλονται οι διατάξεις νόμου και των συλλογικών συμβάσεων που προβλέπουν αυτόματες αυξήσεις μισθών, περιλαμβανομένων εκείνων περί ωριμάνσεων. Επίσης καταργήθηκαν οι όροι περί μονιμότητας που περιλαμβάνονται σε νόμο ή σε συμβάσεις εργασίας.

3.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ 1, 2 ΚΑΙ 3⁹

3.2.1 Μνημόνιο 1

- Μηδενικές αυξήσεις στο σύνολο του δημοσίου τομέα για το 2011
- Περαιτέρω μείωση των αποδοχών στον ευρύτερο δημόσιο τομέα κατά 3%
- Κατάργηση 13ου και 14ου μισθού στο δημόσιο τομέα. Αντικατάστασή τους με το ποσό των 500 ευρώ για τους εργαζόμενους που αμείβονται με μηνιαίες αποδοχές κάτω των 3000 ευρώ.
- Περαιτέρω μείωση των επιδομάτων κατά 8% στο σύνολο του δημοσίου τομέα
- Κατάργηση της ευνοϊκότερης ρύθμισης υπέρ μισθωτών σε περίπτωση που ισχύουν ταυτόχρονα όροι διαφορετικών Συλλογικών Συμβάσεων. Δηλαδή ο εργαζόμενος χάνει το δικαίωμα να απολαμβάνει τις ευνοϊκότερες ρυθμίσεις.
- Καθιέρωση της ειδικής σύμβασης μαθητείας για νέους ηλικίας 15-18 ετών με αμοιβή το 70% του γενικού κατώτατου μισθού.
- Μείωση κατά 20% της αμοιβής της υπερεργασίας και κάθε μορφής υπερωριακής απασχόλησης.
- Μείωση μέχρι και κατά $\frac{3}{4}$ του χρόνου προειδοποίησης (από 24 σε 6 μήνες) της απόλυσης. Με την έγκαιρη προειδοποίηση δίνεται μόνο η μισή αποζημίωση.
- Αύξηση του ορίου ομαδικών απολύσεων. Από 4 σε 6 μηνιαίως για τις επιχειρήσεις που απασχολούν 20-150 εργαζόμενους και από 2% σε 5% για τις επιχειρήσεις για εκείνες που απασχολούν πάνω από 150 εργαζόμενους.
- Απαγόρευση οποιασδήποτε μισθολογικής αύξησης μέσω ΟΜΕΔ (Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας), για την περίοδο 2010-2012, που ήταν μεγαλύτερη της αύξησης που όριζε η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας στην ίδια περίοδο.(Για το 2010 δεν προβλεπόταν καμία αύξηση οπότε η απαγόρευση αυτή σήμαινε πάγωμα μισθών)
- Επέκταση της δοκιμαστικής περιόδου από τους 2 στους 12 μήνες για τους εργαζόμενους ιδιωτικού τομέα. Σε περίπτωση απόλυσης εντός της περιόδου αυτής ή με τη λήξη της ο εργαζόμενος δε δικαιούται αποζημίωση.
- Επέκταση της ανώτατης διάρκειας της επιβαλλόμενης εκ περιτροπής εργασίας από 6 σε 9 μήνες ανά έτος.

9. Τα στοιχεία για τα μνημόνια 1 και 2 έχουν ανασυρθεί από την ιστοσελίδα www.geranista.wordpress.com και τα στοιχεία για το μνημόνιο 3 από την ιστοσελίδα www.exipno.gr

- Μείωση κατά 10% των αποδοχών στις ΔΕΚΟ για όσους αμείβονται με αποδοχές άνω των 1800 ευρώ.
- Επιβολή μετατάξεων στις ΔΕΚΟ χωρίς τη διατήρηση των δικαιωμάτων της προηγούμενης θέσης απασχόλησης.
- Περιορισμός κατά 15% στις προσλήψεις συμβασιούχων ορισμένου χρόνου και έργου στο δημόσιο σε σχέση με το 2010.
- Ο εβδομαδιαίος χρόνος εργασίας στο δημόσιο ορίζεται στις 40 ώρες και μάλιστα χωρίς αντίστοιχη αύξηση του μισθού. Σε ορισμένες ειδικότητες ο χρόνος της απλήρωτης εργασίας αυξάνεται από 2,5-10 ώρες την εβδομάδα.
- Επέκταση της ανώτατης διάρκειας των συμβάσεων ορισμένου χρόνου εργασίας μετά από 3 διαδοχικές ανανεώσεις από τους 24 στους 36 μήνες. Το ίδιο μέτρο αίρεται καθώς ψηφίστηκε μέτρο το οποίο δικαιολογεί την χωρίς όρια δυνατότητα ανανέωσης των εν λόγω συμβάσεων σε περίπτωση που ο εργοδότης επικαλεστεί "αντικειμενικούς λόγους"
- Εισαγωγή του καθεστώτος της εργασιακής εφεδρείας στο δημόσιο τομέα με καταβολή του 60% του βασικού μισθού για το πλεονάζον προσωπικό. Μετά το τέλος της εργασιακής εφεδρείας απολύονται χωρίς αποζημίωση.
- Ορίζεται ότι μέχρι το 2015 για κάθε 5 αποχωρήσεις θα γίνεται μία πρόσληψη στο δημόσιο τομέα.
- Μείωση της επιδότησης των ανέργων σε 450 ημερήσια επιδόματα ανά 4ετία από το 2011 και σε 400 από το 2012-2015. Αυτό σημαίνει αυτόματα μείωση του επιδόματος ανεργίας.
- Εισαγωγή νέου μισθολογίου στο δημόσιο τομέα από 1 Νοεμβρίου 2011 σύμφωνα με το οποίο η μείωση των μισθών σε ορισμένες περιπτώσεις έφτασε ή και ξεπέρασε το 50%. Επίσης συνδέει το μισθό με την αξιολόγηση κάθε εργαζομένου.

3.2.2 Μνημόνιο 2

- Μείωση προσωπικού κατά 150.000 μέχρι το 2015. Απολύσεις 15.000 δημοσίων υπαλλήλων σε πρώτη φάση το 2012 που θα προέλθουν μέσω κλεισίματος δημοσίων οργανισμών.
- Εισαγωγή ενιαίου μισθολογίου στο δημόσιο τομέα συμπεριλαμβανομένων και των ΔΕΚΟ.

- Μετενέργεια. Σύμφωνα με την μετενέργεια εάν δεν υπογραφεί ΣΣΕ μεταξύ των εργαζομένων και του εργοδότη τότε λαμβάνουν χώρα τα εξής. 3 μήνες μετά τη λήξη της σύμβασης παύουν οι ρήτρες αποζημίωσης εκτός από το βασικό μισθό, το επίδομα εκπαίδευσης, οικογενειακής κατάστασης και επικινδυνότητας. 6 μήνες μετά τη λήξη της σύμβασης παύουν τα επιδόματα οικογενειακής κατάστασης και επικινδυνότητας. 9 μήνες μετά τη λήξη της σύμβασης διατηρείται μόνο ο βασικός μισθός.
- Πάγωμα ωρίμανσης, Αφορά την προϋπηρεσία που αυξάνει το μισθό του εργαζομένου (3ετία, 6ετία, 10ετία και λοιπά).
- Κατάργηση της μονομερούς προσφυγής σε διαιτησία. Επίσης προσφυγή στη διαιτησία θα γίνεται μόνο για το βασικό μισθό και όχι για δώρα επιδόματα και αποζημιώσεις.
- Μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού. Στους νέους έως 25 ετών η μείωση θα είναι 32%
- Κατάργηση της μονιμότητας σε όλες τις ΔΕΚΟ, τις εισηγμένες εταιρείες του δημοσίου και τις υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες.
- Μειώσεις αποδοχών κατά 10% κατά μέσο όρο στα ειδικά μισθολόγια.
- Αύξηση των αντικειμενικών αξιών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και απλοποίηση του φορολογικού συστήματος.
- Περικοπές δαπανών ύψους 3,2 δις ευρώ για το 2012 και πρόσθετα μέτρα ύψους 11 δις ευρώ για τη διετία 2013-2014.
- Αν το οικονομικό πρόγραμμα παρεκκλίνει από τους στόχους του θα λαμβάνονται άμεσα πρόσθετα μέτρα για την επίτευξή τους.
- Περικοπή φαρμακευτικής δαπάνης κατά 1,7 δις ευρώ.
- Περιορισμός προγράμματος δημοσίων δαπανών κατά 400 εκάτ. ευρώ.
- Μείωση εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά 300 εκάτ. Ευρώ.
- Περικοπή λειτουργικών-καταναλωτικών δαπανών εκλογικού επιδόματος κατά 270 εκάτ. Ευρώ.
- Ψαλίδισμα στις επιδοτήσεις σε κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών και μείωση επιχορηγήσεων κατά 190 εκάτ. ευρώ.
- Περικοπές στην υπερωριακή απασχόληση των γιατρών κατά 50 εκάτ. ευρώ.
- Κατάργηση 550 θέσεων αναπληρωτών αντιδημάρχων.

- Περικοπές στις συντάξεις επικουρικών και ειδικών ταμείων. Συγχώνευση ασφαλιστικών ταμείων.

3.2.3 Μνημόνιο 3

Τα μέτρα που πάρθηκαν με την ψήφιση των 2 πρώτων μνημονίων δεν κατάφεραν να αυξήσουν τα κρατικά έσοδα επαρκώς και κυρίως δεν μείωσαν σημαντικά τις κρατικές δαπάνες και παρουσιάστηκε ένα χρηματοδοτικό κενό ύψους 13,5 δις ευρώ. Έτσι η κυβέρνηση αναγκάστηκε να λάβει νέα μέτρα τα οποία στην ουσία επιβλήθηκαν από τους δανειστές της χώρας και έτσι προχώρησε στην υπογραφή και ενός νέου 3ου μνημονίου το οποίο παρουσιάζεται συνοπτικά στη συνέχεια.

Καταργούνται τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα καθώς και το επίδομα αδειάς στον δημόσιο τομέα ενώ απαιτήθηκε η κατάργησή τους και στον ιδιωτικό τομέα με πρόφαση την αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέτρο το οποίο τελικά δεν έγινε δεκτό. Τα δημοσιονομικά επιδόματα και τα επιδόματα απόδοσης των δημοσίων υπαλλήλων αναστέλλονται μέχρι το 2016. Απομακρύνονται δύο χιλιάδες (2000) δημόσιοι υπάλληλοι μέσα στο 2012 και προβλέπεται η απομάκρυνση εικοσιπέντε χιλιάδων (25000) μέσα στο 2013. Μειώνονται τα ειδικά μισθολόγια στο δημόσιο τομέα κατά 2% για μισθούς έως 1000 ευρώ, κατά 10% για μισθούς 1000-1500 ευρώ, κατά 30% για μισθούς 1500-4000 ευρώ και κατά 35% για μισθούς από 4000 ευρώ και πάνω. Επίσης υπάρχει μείωση στο εφάπαξ κατά 23% στο δημόσιο για όσους βγουν στη σύνταξη από το 2013 και μειώνονται οι συντάξεις (κύρια και επικουρική) άνω των 1000 ευρώ από 5%-15% καθώς εισάγεται και νέο μειωμένο μισθολόγιο για τους υπαλλήλους της βουλής. Καταργούνται αναδρομικά οι φοροαπαλλαγές από τα εισοδήματα του 2012. Σημαντικές είναι και οι αλλαγές στα εργασιακά καθώς μειώνεται η αποζημίωση απόλυσης με ταβάνι τους 12 μισθούς συν 2000 ευρώ για κάθε επιπλέον έτος, μειώνεται ο χρόνος προειδοποίησης απόλυσης σε 4 μήνες και τέλος μειώνονται σε 11 οι ελάχιστες ημερήσιες ώρες ανάπαυσης.

Πηγή: www.alfavita.gr

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ¹⁰

Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει σημαντική βελτίωση σε πολλά μακροοικονομικά μεγέθη σε σχέση με το παρελθόν, όπως σημαντική επιβράδυνση της ύφεσης (βρίσκεται για έκτο χρόνο σε ύφεση) και προβλέπεται πως θα έχει θετικό ρυθμό ανάπτυξης το 2014 (0.6% του ΑΕΠ) που θα έχει συνέχεια και τα επόμενα χρόνια (2.9% του ΑΕΠ και 3.7% του ΑΕΠ το 2015 και 2016 αντίστοιχα)

Το πρωτογενές έλλειμμα το 2013 θα είναι 0% του ΑΕΠ σύμφωνα με το ΔΝΤ, έναντι 1% του ΑΕΠ (περίπου 2 δις ευρώ) το 2012, ενώ του χρόνου προβλέπεται, για πρώτη φορά μετά τα πρωτογενή πλεονάσματα της δεκαετίας 1990-2000, πρωτογενές πλεόνασμα 1.5% του ΑΕΠ το οποίο είναι πολύ σημαντικό επίτευγμα εάν συνυπολογίσουμε ότι το πρωτογενές έλλειμμα του 2009 ανερχόταν στα 24 δις ευρώ. Το δημοσιονομικό έλλειμμα από το 6% του ΑΕΠ το 2012 εκτιμάται ότι θα μειωθεί στο 4.6% του ΑΕΠ το 2013, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι δαπάνες του δημοσίου για τη στήριξη του τραπεζικού τομέα, και στο 3.5% του ΑΕΠ το 2014. Τέλος, όσον αφορά το δημοσιονομικό χρέος προβλέπεται, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της τρόικας, μια αποκλιμάκωση της δυναμικής του τα επόμενα χρόνια (175% του ΑΕΠ το 2013 και το 2014 και 170% του ΑΕΠ το 2015). Σε αυτό φυσικά συνέβαλλε το "κούρεμα" του χρέους του ιδιωτικού τομέα (PSI) στο χρέος της ελληνικής οικονομίας το 2012 αφού από 170% του ΑΕΠ το 2011 μειώθηκε στο 157% του ΑΕΠ το 2012, μείωση πάνω από 53 δις ευρώ. Βέβαια το "κούρεμα" αυτό έφερε τα ασφαλιστικά ταμεία και πολλά ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε πολύ δύσκολη θέση καθώς είχαν μεγάλα "ανοίγματα" σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου.

Παρ' όλα αυτά όμως το πρόγραμμα οικονομικής στήριξης των εταιρών προς την ελληνική οικονομία θα δοκιμαστεί στο τέλος του 2013 ή το πολύ στους πρώτους

μήνες του 2014. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της τρόικας θα υπάρχει χρηματοδοτικό κενό ύψους 11 δις ευρώ τη διετία 2014-2015 πράγμα που θα δημιουργήσει πρόβλημα στη συνέχιση της χρηματοδότησης του προγράμματος διάσωσης της ελληνικής οικονομίας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(ΔΝΤ). Οι εταίροι της ευρωζώνης θα πρέπει να καλύψουν το κενό αυτό, διαφορετικά το ΔΝΤ θα θεωρήσει ότι δεν είναι εξασφαλισμένη η χρηματοδότηση για τους επόμενους 12 μήνες και επομένως με βάση το καταστατικό του δεν θα καταβάλλει τη δόση που αναλογεί στη χώρα. Το κενό αυτό σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην άρνηση του ευρωσυστήματος (των κεντρικών τραπεζών της Ευρώπης) να μετακυλίσει στο μέλλον τις απαιτήσεις του από τα ελληνικά κρατικά ομόλογα που αγόρασε, παρά τη

10. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από το άρθρο του καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιά Γιάννη Παλαιολόγου στο περιοδικό Οικονομικά Χρονικά που εκδίδεται από το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδας (ΟΕΕ).

ληφθείσα απόφαση του Eurogroup το 2012. Παράλληλα, διαπιστώνεται δημοσιονομικό κενό ύψους 4 δις ευρώ (2% του ΑΕΠ) την περίοδο 2015-2016, πράγμα που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη ικανότητας συλλογής φόρων (πάταξη φοροδιαφυγής) και εισφορών (πάταξη εισφοροδιαφυγής).

Το ζητούμενο από εδώ και πέρα είναι πως θα καταστεί βιώσιμο το δημόσιο χρέος και πως θα επιτευχθεί ανάπτυξη στην ελληνική οικονομία, πράγμα που θα της επιτρέψει να βγει ξανά στις αγορές για δανεισμό. Άμεσα θα πρέπει να υπάρξει απομείωση του ελληνικού χρέους ώστε να γίνει βιώσιμο και να αντιμετωπιστεί το μεγάλο χρηματοδοτικό κενό που αναφέρθηκε προηγούμενα. Στο χρέος εντοπίζεται "τρύπα" 25 δις ευρώ αφού ο στόχος είναι να είναι το χρέος 124% του ΑΕΠ το 2020 δηλαδή 255 δις ευρώ ώστε να επιτευχθεί ο στόχος του μνημονίου για τη βιωσιμότητά του. Η πρόβλεψη είναι ότι το χρέος το 2020 θα είναι 280 δις ευρώ, αν δεν προηγηθεί νέο "κούρεμα", αυτή τη φορά των ομολόγων του δημοσίου τομέα (των επίσημων πιστωτών της χώρας), αφού πλέον είναι ανύπαρκτος ο ιδιωτικός τομέας μετά το πρώτο κούρεμα του 2012, με την έννοια ότι δεν έχει πλέον στη διάθεσή του κρατικά ομόλογα. Επομένως το κενό των 25 δις ευρώ που προκύπτει πρέπει να καλυφθεί από την μείωση των υποχρεώσεων της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το ΔΝΤ μέσω κάποιας αναδιάρθρωσης του χρέους.

Η αναδιάρθρωση του χρέους θα μπορούσε να γίνει είτε μέσω μίας επιμήκυνσης αποπληρωμής των υποχρεώσεων και ταυτόχρονη μείωση των επιτοκίων δανεισμού, είτε μέσω ενός νέου προγράμματος διάσωσης της ελληνικής οικονομίας (νέο μνημόνιο με νέα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και λιτότητας) προϋπόθεση του οποίου είναι η επίτευξη από εδώ και πέρα δημοσιονομικών πρωτογενών πλεονασμάτων, είτε τέλος μέσω ενός "κουρέματος" των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου που κατέχουν οι επίσημοι πιστωτές.

Θεωρώ προτιμότερη τη λύση του εκ νέου "κουρέματος" του χρέους ώστε να γίνει βιώσιμο και να καλυφθεί το χρηματοδοτικό κενό της περιόδου 2014-2015. Η συνέχιση χρηματοδότησης του χρέους με κεφάλαια από ένα νέο πρόγραμμα διάσωσης θα φέρει νέα μέτρα λιτότητας και θα εμβαθύνει την ύφεση και τα ελλείμματα και κατά συνέπεια δεν θα βοηθήσει τη χώρα να βγει εκ νέου στις αγορές. Επίσης είναι και κοινωνικό ζήτημα καθώς εκ νέου μέτρα λιτότητας ίσως επιφέρουν κοινωνική έκρηξη στην Ελλάδα αφού τα νοικοκυριά έχουν φτάσει στα φορολογικά όριά τους και η ύφεση έχει ανεβάσει τους δείκτες ανεργίας σε πρωτοφανή, για κράτος-μέλος της ΕΕ, επίπεδα.

Αντίθετα, η απομείωση του χρέους σε συνδυασμό με την δημιουργία συνεχώς πρωτογενών πλεονασμάτων θα οδηγήσει σε αποκλιμάκωση της δυναμικής του χρέους και τελικά σε ένα βιώσιμο δημόσιο χρέος για την ελληνική οικονομία. Είναι πολύ ενθαρρυντικό το γεγονός ότι από τον επόμενο χρόνο προβλέπεται πρωτογενές πλεόνασμα γιατί τότε η ελληνική οικονομία θα έχει τη δυνατότητα να βγει και να δανειστεί από τις αγορές και θα αυξηθεί η εμπιστοσύνη των ξένων επενδυτών στην ελληνική οικονομία. Η χώρα βεβαίως θα συνεχίσει να δανείζεται για την εξυπηρέτηση του χρέους (πληρωμή τόκων), όχι όμως για τη χρηματοδότηση δημοσίων δαπανών οι οποίες πλέον θα καλύπτονται από τα έσοδα του κράτους. Ο περιορισμός της φοροδιαφυγής, ο δραστικός περιορισμός των μη παραγωγικών δημοσίων δαπανών και η προσέλευση ξένων επενδύσεων θα οδηγήσουν σε αύξηση των εσόδων και κατά συνέπεια η χώρα θα αρχίσει να έχει και πάλι θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και σταδιακή άνοδο του ΑΕΠ το οποίο από το 2008 μέχρι σήμερα έχει συρρικνωθεί κατά 28%.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ένα σημείο που η συνέχιση της αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής θα ήταν καταστροφική. Πρέπει να υπάρξει απελευθέρωση των μεγάλων αναπτυξιακών δυνάμεων ιδιωτικής πρωτοβουλίας της χώρας και του εξωτερικού. Να υπάρξει απελευθέρωση της ελληνικής οικονομίας. Αλλά και ο τραπεζικός τομέας οφείλει και πρέπει να συμβάλει στην ανάπτυξη της οικονομίας, ιδιαίτερα μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της επανακεφαλοποίησης των συστημικών τραπεζών από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) βοηθώντας στην ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας με την παροχή δανείων σε όσους θέλουν να επενδύσουν.

Συνοψίζοντας, η Ελλάδα θα καταφέρει να βγει από την οικονομική κρίση όταν:

α) Ο κρατικός προϋπολογισμός αρχίσει να παρουσιάζει συνεχώς πρωτογενές πλεόνασμα πράγμα που θα επιτρέψει την αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους και την έξοδο στις αγορές.

β) Υπάρξουν διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στην οικονομία που θα επιτρέψουν την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της και κατά συνέπεια την απασχόληση.

γ) Αρχίσει η χαλάρωση της δημοσιονομικής προσαρμογής ενώ αντίθετα αρχίσουν να εφαρμόζονται πολιτικές ανάπτυξης που θα βγάλουν επιτέλους τη χώρα από την ύφεση που έχει βυθιστεί τα τελευταία 6 χρόνια.

δ) Οι χώρες του πυρήνα της ευρωζώνης και ιδιαίτερα η Γερμανία δώσουν το πράσινο φως στην ΕΚΤ να εφαρμόσει μια αναπτυξιακή νομισματική πολιτική προς όφελος των υπερχρεωμένων χωρών του νότου και τελευταίο και σημαντικότερο όταν ο Έλληνας φορολογούμενος αποκτήσει φορολογική συνείδηση και αντιληφθεί ότι η φοροδιαφυγή και η εισφοροδιαφυγή στο τέλος αποβαίνουν σε βάρος όλων των Ελλήνων. Το κράτος πρέπει να αναπτύξει μηχανισμούς οι οποίοι πρέπει να είναι αμείλικτοι ώστε να αφανίσουν για πάντα το πρόβλημα της φοροδιαφυγής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καραβίτης Ν. Η. (2008), Δημόσιο Χρέος & Έλλειμμα, εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα
- Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το 2010 (2011), Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα.
- Έκθεση του Διοικητή της ΤτΕ για το 2011 (2012), Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα.
- Παλαιολόγος Γιάννης (2013), Οι Προοπτικές της Ελληνικής Οικονομίας και ο Ρόλος της ΕΚΤ, Οικονομικά Χρονικά, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2013, Αριθμός Τεύχους 3, σελίδες 62-64
- www.tovima.gr/politics/article/?aid=445343
- www.geranista.wordpress.com/μνημονιο-1-μνημονιο-2/
- www.exipno.gr/index.php/news/oikonomia/44631—3-
- www.economist.com
- www.bilbo.economicoutlook.net
- www.imerisia.gr
- www.markit.com
- www.capital.gr
- www.tovima.gr

- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
- www.leimonis.com
- www.defencenet.gr
- www.imf.org
- www.oecd.org
- www.tradingeconomics.com
- www.alafavita.gr
- www.3comma14.gr
- <http://akrivopoulouchristina.wordpress.com/>